

ШАНОВНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ: Одержанвши це число, не гайтесь вислати
передплату за біжучий, 1976 рік, і післяплату, як є, за минулі роки.

УКРАЇНСЬКА КНИГА

1976

UKRAINSKA KNYHA

UKRAINIAN BIBLIOGRAPHIC QUARTERLY

2-3
1976
6th YEAR

THE UKRAINIAN BOOK
DAS UKRAINISCHE BUCH
LE LIVRE UKRAINIEN

Editor: Bohdan Romanenchuk
Associate Editors:
Vasyl Lew, Mykola Kravchuk

У. КНИГА ч. 2-3/76

ЗМІСТ

Від редакції й в-ва	33
Б. Романенчук. Шевченко й німецьке романтичне малярство	34
М. Чировський. Звідомлення з діяльності А НТШ за 1975 р.	46
М. Кравчук. Українська преса в англомовній ЕУ	47
Рецензії й огляди	52
В. Янів. Життя — Р. Кухар	52
I. Дибко. По стежках душі — Р. Кухар	52
Ю. Гарасимович. Підсумки зелені — Р. Кухар	53
T. Душенко. Окрушини — Р. Кухар	54
Бабай. Каруселя віршів — О. Керч	55
O. Семененко. Харків, Харків... — О. Керч	56
Б. Казанівський. Шляхом Легенди — М. Кравчук	57
„Слово пламенем взялось” — Б. Ром.	59
P. Ковалів. Український правопис — Б. Ром.	60
P. Ковалів. Як правильно будувати фразу — Б. Чопик	62
„Економічно-громадський вісник” — Б. Ром.	63
V. Панащенко. Палеографія... — О. Соколишин	64
E. Цемировський. Начало слов'янського книгопечатання —	
О. Соколишин	64
O. Лешка. Говор села Убля — Б. Чопик	65
З. Альберт. Львовські видзял лекарскі — А. Турчин	66
B. Процко. ЮКрейніенс ін Амеріка — Р. Верес	67
Карбоване друком С. Радіона — Р. Кухар	68
Письменники Рад. України — Т. Лукач	68
Причинки до бібліографії преси — О. Соколишин	71
Бібліотечна хроніка:	
Конференція слов'янських бібліотекарів — А. Турчин	72
Де поділися книжки... — Е. Переїма	72
Готується видання творів П. Юркевича	73
V. Чапленко. Етимологічний слівник...	74
Ст. Радіон. Бібліографія австралійських видань	76
Надіслані видання	80

Передплата — Subscription \$5.00

Publisher: UK KYIW Publishing

4800 North 12th St., Philadelphia, Pa 19141, USA

Printed by "Nomín Ukrainy" Publ. Co. Ltd., 140 Bathurst St., Toronto 133, Ont., Canada.

УКРАЇНСЬКА КНИГА

2-3

1976

РІК VI.

Квартальник бібліографії й книгознавства
Т-ва українських книголюбів, Т-ва українських
бібліотекарів і Бібліографічної комісії НТШ

ВІД РЕДАКЦІЇ Й ВИДАВНИЦТВА

Ми дуже запізнилися з цим числом, яке повинно було вийти ще в червні, але й наші передплатники запізнилися з передплатою, а без неї важко й думати про правильне видавання. Та й боржників у нас на-збиралося, забагато і то таких, що не зважають ні на пригадки, ні на прохання, а деякі то й сердяться і лаються за пригадки, такі вже поробилися горді й недоступні. Єдина потіха, що вони колись будуть за це смажитись у пеклі, бо хто підриває наше друковане слово, той не матиме місця в раю, лише в пеклі.

На щастя, цим разом врятувало нас щедрою допомогою, в сумі 300 дол., Наукове Т-во ім. Т. Шевченка в Н. Йорку. Спасибі йому та його голові й секретареві та всім тим, що в тій справі сказали там своє слово.

За те ми будемо друкувати в кожному числі різні матері-

яли НТШ, перш за все доповіді з конференцій, щоб автори, які працювали над доповідями, мали теж ту приемність, що ті доповіді будуть надруковані. На початок пускаємо доповідь, яка була під рукою, і маємо надію, що читачі прочитають її не без користі.

Що буде далі з журналом, залежить від передплатників, яких просимо не відкладати на другий тиждень чи місяць чи рік, тільки відразу вислати передплату за цей рік і післяплату за минулій рік, як хто не мав ще нагоди вислати. Це нам допоможе вдергати журнал, потрібний не для редакції чи видавництва, але для української науки, бо бібліографія — перший крок в науковій роботі, і без неї не обійтися ніякий дослідник. Інші народи дуже дбають про бібліографію, але в нас ця ділянка на останньому місці, бо й мало у нас людей, що потребують бібліографій.

Д-р Б. Романенчук, професор

ШЕВЧЕНКО І НІМЕЦЬКЕ РОМАНТИЧНЕ МАЛЯРСТВО

Із дослідів над Шевченковою естетикою.

В одному місці свого Щоденника, писаного в останніх часах на засланні, Шевченко згадує свої студентські часи в Академії мистецтв у Петербурзі, зокрема один епізод, коли він одного разу із своїм другом Штернбергом зустрівся в майстерні Брюлова з російським поетом Жуковським, який, вернувшись недавно з Німеччини (1839), привіз величезну збірку образів мюнхенської школи малярства (Корнеліюса, Гессе та інших) і запросив обидвох студентів зайти до нього, помилуватися німецьким мистецтвом та повчитися дечого від великих німецьких майстрів. „Ми, — пише там Шевченко, — не занебали покористуватись цією нагодою і зараз же на другий день з'явились у кабінеті германофіла. Та, Господи! Що ми побачили в тій величезній течі, що розгорнулася перед нами! Довготесих мертвих мадон, оточених готицькими худими херувимами, та інших правдивих учеників та мучеників живого усміхненого мистецтва. Побачили Гольбайна, Дюрера, але ніяк не представників малярства 19-го століття. До якої міри одначе з глізду з'їхали ці німецькі ідеалісти-живописці!... Дивне, незрозуміле запоморочення”.

Для ясності треба при цій нагоді пригадати, що Жуковський, за якого портрет, намальований Брюловим і проданий на льотерії, Шевченка викупили в кріпацтва, був першим романтичним поетом в російській літературі, а його балади „Людмила” (1808) і „Світлана” (1813) були першими в тій же літературі романтичними творами. Жуковський захоплювався німецькою романтичною літературою і за те його Шевченко називав германофілом.

Шевченко, без сумніву, шанував Жуковського, який теж причинився якоюсь мірою до його звільнення з кріпацтва, але не вагався його критикувати, хоч був заледве другий рік студентом Академії, і назвав колекцію образів німецьких малярів мюнхенської школи „ідеальним безобразієм”, так що Жуковський хотів уже закрити теку і назвав обидвох студентів зіпроними учнями Карла Павловича [Брюлова].

Доповідь на Шевченківській науковій конференції в березні 1975 р.

Дослідника Шевченкової мистецької освіти та його мистецьких поглядів і уподобань цікавить питання, чому і з яких естетичних позицій він так самопевно критикував мюнхенську романтичну школу малярства, коли він був заледве на другому році студій, а крім того, і сам як поет був у полоні романтизму, — правда, може й підсвідомо, — чого доказом його перша збірка поезій, „Кобзар”, видана наступного року (1940), яка мала наскрізь романтичний характер.

Це питання може тим більше цікавити дослідника, який має нагоду читати „вітчизняні” інтерпретації Шевченкових мистецьких поглядів з позицій марксо-ленінської матеріалістичної ідеології, яких автори знаходять в Шевченка атеїзм, матеріалізм, негативне ставлення до німецького ідеалізму й прихильне до російських революційних демократів, що творили й ширili революційну матеріалістичну естетику.

Щодо Шевченкового атеїзму, то сьогодні, мабуть, кожний освічений читач легко і сам може збагнути, читаючи Шевченкові твори,, що це чиста видумка про його атеїзм і матеріалізм і відразу відкине таку безосновну інтерпретацію, але щодо його поглядів на мистецтво, то це справа складніша, бо вимагає широкого знайомства з різними теоріями мистецтва, а щонайменше з тими, які в його студентських часах були актуальні, бо саме в тому часі формувався Шевченків мистецький світогляд.

Про Шевченкові політичні, суспільні й релігійні погляди писали в нас вже досить багато як по цьому, так і по тому боці большевицької залізної заслони, отже, як національні, так і антинаціональні, марксо-ленінські дослідники, але про його мистецькі погляди писали в нас дуже мало, бо цим питанням наші дослідники якось мало цікавилися. Причини зрозумілі, наперед треба було устійнити його суспільно-політичні й релігійні погляди, а мистецькі уважалися неадекватними, дарма, що якраз вони мають рішальне значення, коли йде про світогляд письменника. Говорити про світогляд письменника чи поета і не знати його мистецьких поглядів невистачально.

В сучасній Україні естетичними поглядами Шевченка почали цікавитися щойно по смерті Сталіна, але з виразною метою — показати й доказати, що Шевченко не наш національний поет, а їх, клясово-інтернаціональний, що йшов слідами російських революційних демократів, а щонайменше був

з ними співзвучний і мав подібні погляди на життя й мистецтво. Автори восьмитомової ГУЛ пишуть, що Шевченко був в українській літературно-теоретичній думці перший, хто посів матеріялістичні позиції, а це начебто видно з безпосереднього ставлення поета до книжки польського філософа-естетика Кароля Лібелльта (1807-1875), особливо з полеміки й критики деяких його поглядів в його ж книжці про естетику. Про Шевченкову полеміку з Лібелльтом буде згадка пізніше, а тут спробуємо пояснити справу негативного ставлення поета до німецького романтичного малярства.

Як відомо, літературна й мистецька критика (фахова) основується на засадах якоїсь філософії, цебто на певній теорії літератури й мистецтва, яка є висновком якоїсь концепції життя, а основних концепцій життя є дві, ідеалістична й матеріялістична, з яких перша визнає духовий принцип життя, а друга його заперечує й визнає тільки матеріялістичний. Звідси й дві основні концепції літератури й мистецтва — ідеалістична й матеріялістична. Советські дослідники намагаються за всяку ціну, отже й за ціну наукової правди, доказати, що Шевченкові погляди на мистецтво наскрізь матеріялістичні, і приводять на це докази, які доказують радше їхню неміч впоратися із цією проблемою або злонамірення доказати, що біле не біле, а чорне.

Та все таки для того, щоб збегнути й пізнати Шевченкову концепцію мистецтва, цебто якими очима він дивився на мистецтво — ідеалістичними чи матеріялістичними, треба вернутися в часи коли формувався його мистецький світогляд, тобто в його студентські часи в Петербурзі, кінець 30-х і початок 40-х років 19-го століття.

То були часи пізнього романтизму в російській літературі — пізнього чи спізненого в зіставленні з європейським — і ще пізнішого чи таки зовсім запізнілого класицизму (в суті речі неокласицизму) в мистецтві, зокрема в Академії мистецтв, де вчився Шевченко. Разом з тим, то був час, коли освічені кола росіян захоплювалися німецькою ідеалістичною філософією Шеллінга й Гегеля. Соціалізму й матеріалізму в Росії тоді ще майже не знали, бо Маркс виступив уперше із своїм маніфестом щолиш у 1848 р., а критик-політик Віссаріон Белінський теж цікавився філософією Гегеля і підтримував царський монархізм-імперіалізм на основі Гегелевої філософії. Отже молодому Шевченкові набратися тоді матеріалізму не було звідки,

а з своєї власної природи Шевченко не був і не міг бути матеріялістом, якщо мати на увазі філософський, не практичний матеріалізм.

Деякі дослідники-шевченкознавці („вітчизняні“) пересувають формування Шевченкового світогляду, зокрема мистецького, на час, коли він був звільнений з заслання й читав та критикував естетику Кароля Лібелльта і коли з'явилася дисертація М. Чернишевського „Естетичне відношення мистецтва до дійсності“ (1856), в якій цей російський революційний демократ розробляв матеріялістичні погляди на літературу й мистецтво, але спекуляції цих дослідників не витримують критики, бо в тому часі Шевченко не міг ще читати праці Чернишевського, а крім того, його мистецькі погляди були вже давно сформовані, і книжка Чернишевського не могла вже так радикально змінити його поглядів і думання. Але він не був знайомий ані тоді, ані пізніше з тією книжкою Чернишевського, бо й у самій столиці, Петербурзі, вона була ще мало відома й непопулярна в освічених колах. Так що фактично немає ніяких даних твердити, що Шевченко був перший в українській літературі, „хто посів матеріялістичні позиції“, бо він обертається в зовсім іншому середовищі, а в Петербурзькій академії та в інших високих школах Петербургу викладали власне ідеалістичну філософію й естетику. Безпосередній Шевченків учитель малярства, Карло Брюлов, був не матеріялістом чи демократом, а класицистом, навіть класицистичним фанатиком, так що є всі дані твердити, що Шевченкові погляди на мистецтво формувалися радше під впливом традицій німецького класицизму (званого також академізмом, тому що він довго держався власне в Академіях мистецтв), а певною мірою та-кож під впливом німецького романтизму й націоналізму Гердера, з яких ні один, ні другий не були матеріялістичними і не випливали з матеріялістичної філософії. Навпаки, обидві ці літературно-мистецькі концепції мали в своїй основі античну філософію Платона-Аристотеля-Плотина, які були ідеалістами, що визнавали первинність духа. Перший і останній були „чистими“ ідеалістами, а другий, Аристотель був реалістичним ідеалістом, що визнавав первинність духа, але не згоджувався з своїм учителем Платоном, що видимий світ є імітацією вічних ідей (форм), бо вірив, що ті ідеї містяться в самих речах видимого світу.

Щодо імітації, то Аристотель учив, що мистецтво, зокрема драматичне є імітацією людського діяння, цебто насліду-

вання природи, але російські матеріялісти пояснювали „наслідування природи” дослівно і вузько — як наслідування того, що природа створила, цебто суспільно-політичних та економічних порядків свого часу або реального життя, яке вони хотіли „перетворити” за допомогою літератури й мистецтва. Саме тому вони й ставили зasadу, що ця діяльність людини, літературна й мистецька, мусить мати реальну й пізнавальну вартість, отже мусить вірно й правдиво наслідувати природу.

Аристотель учив також, що мистецтво наслідує не тільки те, що в природі реально існує, цебто реальне життя, але й те, що повинно існувати, цебто ідеальне життя, візія майбутнього, яке повинно бути краще від реального. Цю можливість якраз найповніше використовували російські революційні демократи, які сучасність змальовували якнайогиднішою, хоч вона в дійсності аж такою жахливою не була, і сучасні соц. реалісти, які наслідують або „відображують таке „реальне життя”, яке є в дійсності нереальне, цебто таке, яке за програмою партії повинно бути, отже повинно давати візію майбутнього комуністичного суспільства, яке є „чистою” утопією, скільки б вони не намагалися переконувати світ, що воно існує реально. Воно справді й існує реально, але як платонівська ідея, цебто партійна ідея, якої реальне життя є слабою й мізерною відбиткою наслідуванням.

І ще одну спільну рису має матеріялістична естетика з античною — раціоналізм, цебто погляд, що головним чинником у мистецькій творчості з розум (раціо) і що мистецька творчість, це розумова діяльність, яка має й розумну ціль, а матеріялістична філософія вважає розум не тільки рішальним, але й єдиним чинником життя і творчості, тому, на думку матеріялістів, мистецтва можна навчитися розумом й ніякого нахнення непотрібно. З цієї точки погляду вони виходять в інтерпретації Щевченкової естетики та кожного іншого поета чи мистця, що приймає античне визначення мистецтва як наслідування природи, апріорі як матеріяліста, бо це визначення ставить природу, цебто матерію як первинну, від якої залежить все інше.

В античній філософії однаке була ще одна концепція мистецтва, — неоплатонівська, якої творцем був грецький філософ 3-го століття до н. е. Плотин. Відмінно від Платона, але з його ідеалістичних позицій він пояснював поезію й мистецтво як особливу діяльність людини, що змагає до найвищої Краси,

а найвища Краса була в нього якістю найвищого Єства, яке він називав Уно, цебто Одне, в дійсності бога, хоч не християнського, але одного. Від нього, цебто від Плотина, прийнялося розуміння мистецтва як змагання до найвищої краси, яку кожний правдивий, богом назначений мистець чи поет відчуває по-своєму й виявляє по-своєму, а це і є єдина ціль мистецтва, — творити красу, можливо якнайближчу до тієї, що є якістю найвищого Єства і втіленням найвищої Краси. В мистецькій творчості однаке в нього головним чинником не був розум, як у Платона й Аристотеля, а почування й уява, а головною ціллю — Краса, не Правда, як у Платона й Аристотеля.

Цю концепцію мистецтва прийняли німецькі романтики, пізніше й французькі символісти, яких російські матеріалісти критикують із своїх позицій і твердять за „втечу від реального життя” та його вимог, бо позитивісти, соціалісти й інші види матеріалістів узaleжнили поетів і мистців від суспільних, отже й політичних потреб і вимог, тому прагнення й змагання до краси та шукання безпосереднього зв'язку з найвищим Єством, цебто найвищою Красою стало для них „утечею від життя”, а тим самим суспільним злочином, за який тепер карають в країні соціалістичної диктатури засланням і смертю.

При цій нагоді варто згадати, що Платонову й Плотинову концепцію мистецтва як змагання до краси приняв великий християнський мислитель Августин з Гішпо і застосував її до християнського віровчення, заступаючи Платонове найвище Єство, Уно, християнським Богом, цебто найвищим Добром і Красою. Таке ж було й античне розуміння мистецтва — „кальос кай агатос”, Краса й Добро.

Аристотелеву концепцію мистецтва як імітації природи, з одного боку, і Плотинову концепцію теж як імітації але найвищої Краси, з другого, відновив у Німеччині історик античного мистецтва Йоган Йоахім Вінкельман, що в 1855 р. видав книжку „Думки про наслідування античного малюrstва й скульптури”, а через дев'ять років видав іншу книжку, „Історія античного мистецтва”, яка мала великий вплив на розвиток європейського образотворчого мистецтва і на формування європейської естетичної думки. Під її впливом формувалися мистецькі погляди таких світіл німецької літератури й мистецтва, як Лессінг, Гете, Шіллер, Гердер та інші.

Вінкельман, власне, викликав своєю працею нову хвилю захоплення й наслідування античного мистецтва, що в інших

країнах Європи було ренесансом, якого Німеччина тоді не переживала, і був у Німеччині творцем неокласицизму або, як його інакше називали, „романтичного гелленізму”, який вдержався в європейському мистецтві де-не-де аж до половини 19 ст., головно в Мистецьких Академіях, від чого й пішла була його назва „академізм”. Йому й покланяється в Петербурзькій Академії Шевченків учитель малярства Карло Брюлов, який передав свої погляди молодому Шевченкові.

Суть Вінкельманової теорії в тому, що вінуважав античне, зокрема геленське мистецтво найвищим досягненням краси й досконалості і далішого вищого розвитку для нього вже не передбачував, тому сучасним мистцям не залишалося нічого іншого як наслідування античного мистецтва. Бути добрым артистом, писав він, треба наслідувати грецьких мистців, бо це для сучасників єдиний спосіб стати великим. На своє питання, що робить грецьку скульптуру такою великою й величною, він відповідає, що не лише природа, але щось більше, щось вище за природу — ідеальна краса... цебто Краса найвищого Єства.

Вінкельман дивився на античну естетику як на „естетику середини”, в тому сенсі, що вона витворилася в країні, яка є серединою земної півкулі, де клімат середній і уміркований, де живуть люди збудовані симетрично й гармонійно, посередині між товстими й худими, і де багато інших чинників складається на те, що людське тіло, особливо молоде, в якому античні греки любувалися, тим і прекрасне, що збудоване гармонійно, пропорційно й симетрично, а ці три риси й були головними визначниками античної краси. На його думку, і душа античних греків була така ж гармонійна, як тіло, і це відобразилося в грецькій поезії. Отже ту античну красу людського тіла створила уміркована грецька природа, яка є посередині між скрайностями. А коли природі не щастило осягнути ту середину в будові людського тіла, то греки самі поправляли природу руханкою і спортом, в яких фігури молодих людей ставали ідеальними, і грецькі мистці любили їх зображувати в своїх творах як ідеал краси. В тих творах Вінкельман бачив „шляхетну простоту і спокійну велич” як у поставі, так і в виразі, а це було найвище досягнення мистецтва.

Ця концепція античної краси була в Петербурзькій Академії обов’язкова, а для самого Брюлова була законом, який обов’язував і Шевченка, що не раз пізніше висловлювався в

тому дусі в своїх творах, особливо прозових, як Щоденник і повісті. Чи була в Брюлова Вінкельманова книга, нам не відомо, але від Шевченка знаємо, що він читав у Брюлова „Історію Греції” Джона Гілліса, який був послідовником Вінкельмана і викладав його погляди в своїй книзі. Шевченко згадує про це в повісті „Художник” так: „Подорож Анахарзиса” й „Історію Греції” Гілліса я читаю в Карла Павловича, а він завжди слухає з однаковою насолodoю”.

Один розділ цієї книжки присвячений саме грецькому мистецтву, яке він обговорює в дусі Вінкельмана.

Варто при цій нагоді згадати, що німецький класицизм Вінкельмана був якоюсь мірою реакцією на барокове мистецтво з його розбуйними й фантазійними формами, а реакцією на класицизм, цебто на його впорядкованість і раціоналізм був пізніше романтизм, але він також виходив від античних традицій, тільки ж, відмінно від класицизму, підкреслював зовсім інші чинники в мистецькій творчості, а саме, почування й уяву, замість розуму, тому сьогоднішні дослідники (західні) воліють називати романтизм не реакцією, а революцією в мистецтві, яка виступила і змінила існуючий стан.

Про це говорить один із американських дослідників* античної традиції в європейській літературі, який підкреслює, що в добі романтизму література й мистецтво змінили свій характер і методи творчости, і місце історії й філософії зайняла уява (фікція), на місце прози прийшла поезія, а розум відступив місце емоціям і уяві. Мистці почали захоплюватися самовиявленням, ширістю й чутливістю, а в творчості розвинулися нові жанри літератури й до голосу прийшла занедбана невисока тематика”. „Але в дійсності нова література не відверталася від античної, як це виглядає на перший погляд, ані її не занебувала, тільки наново її для себе відкриvala й інтерпретувала. Отже була революцією не проти античної традиції, тільки проти класичного обмеження ролі уяви й вияву емоцій у поезії й мистецтві, цебто проти неокласичного, як він каже, спрощення тієї традиції і звуження та однобічного користування нею”.

Це твердження має деяке значення й для нас, бо заперечує надуманий антагонізм класицизму й романтизму, які зовсім природно зустрілися в Шевченка, не заперечуючи один одного, бо навіть щодо тематики, то романтики не відкидали

* Gilbert Highet. Classical Tradition.

зовсім античних тем, обов'язкових для класиків, як бачимо в мальській творчості згадуваного Шевченком Корнеліюса, що брав біблійну тематику, особливо з Нового заповіту. Так само й тематика Овербека, якого також згадує Шевченко, взята з релігійного життя середніх віків, але з біблійної історії — життя Христа. Отже вони поширювали античну тематику на давні історичні часи окремих народів, замість обмежуватися тільки до греко-римсько-жидівської історії. З того погляду своєрідним передвісником українського романтизму можна вважати відомого українського письменника 18 ст., Теофана Прокоповича, який для своєї класичної трагікомедії „Владимер” узяв тему не з античної чи біблійної історії, як багато письменників того часу, а з рідної історії середніх віків, в яких головною історичною постаттю був „цар і самодержець всієї Русі” Володимир Великий, герой цієї драми.

Німецькі романтичні мистці теж цікавилися рідним, німецьким, в суті речі релігійним, середновіччям, замість чужим, і бачили в ньому таку ж велич, як і в античних часах. Один з німецьких дослідників, Ф. Штріх пояснює німецький класицизм як шукання в античності праобразів історії германського духа, а романтизм — як шукання того самого германського духа в германському середновіччі. І мистці мюнхенської школи мальства, що утворилася в Мюнхенській Академії мистецтв, якого головою був якийсь час Петер Корнеліос (від 1825 р.), опрацьовували релігійну тематику середновіччя, тому в їх творах виступають готицькі „довготелесі мадонни” й „худі херувими”, яких Шевченко недолюблював із позицій своєї класицистичної естетики. Отже, не тому недолюблював, що вони були „мадоннами” й „херувимами”, цебто церковно-релігійними постатями, тільки тому, що були худі й довготелесі, далекі від його класичного ідеалу, як його представляв Вінкельман — золотої середини між худими й товстими. І не знаходив він у тому мальстві також античної „спокійної величі і шляхетної простоти”, бо романтична творчість була якраз протилежністю до того, хоч твори мюнхенських мальарів, особливо Корнеліоса відзначалися як красою й шляхетністю та простою, так і великою пристрастю. Один із дослідників каже, що велика серія його образів в церкві св. Людвіка, в які він втілив „провідні ідеї християнської теології” — малюнки глибокі в концепції і величні в композиції...”.

Брюлов теж не любив німецького романтичного мальства й середновічної тематики, бо для нього все, що не було ан-

тичне чи класицистичне, було меншевартне, тому він забороняв своїм студентам шукати тематики деінде як у античній чи біблійній історії, бо там, як згадує пізніше Шевченко його слова, „все простота й артизм, а в середновічній історії розпуста й гидота”.

Такі були погляди Брюлова й Шевченка на романтичне малярство мюнхенської школи, і саме тут треба шукати причини неприхильного ставлення Шевченка до малярства Корнеліоса, Гессе й інших. Мистецтво, яке не відповідало античному ідеалові середини, Брюлов, а з ним і Шевченко оцінювали як „ідеальне безобразі”.

Ta це не означає, що Шевченко негативно ставився до романтизму взагалі, нібіто тому, що він був ідеалістичний. Зовсім протилежно, він ставився наскрізь прихильно до французького романтичного малярства і в одному листі до Броніслава Залеського навіть радив йому копіювати твори французьких малярів: „Якщо знайдеш у Защиті в Дмітрієва добре естампи нової французької школи, а саме Делякруа, Делярона, Ораса Верне й інших, то добре їх фотографію скопіювати, і тримай ці копії в себе, дивись, милуйся ними щодня і щогодини; це так може навчити й виробити смак, як жодна великорозумна естетика й філософія” (лист від 30. 6. 1853).

В цьому листі живий відгомін класичної концепції мистецтва як імітації. Шевченко радить Залеському наслідувати французьких малярів, але не в матеріалістичному сенсі російських революційних демократів, тільки в класицистичному розумінні — наслідувати не що (зміст), а як (форму) — творчу силу французьких малярів, бо саме це виробляє мистецький смак. Але щоб так добре малювати, як вони, треба в їх твори вдивлятися, щоб збагнути спосіб їх творчості. Цього якраз учив Брюлов, коли забороняв малювати без моделі, а модель, це природа. „Вивчайте природу, яка в вас перед очима і старайтесь зрозуміти й відчути всі її відтінки й особливості”, згадує Шевченко його слова в Щоденнику.

Поради чи інструкції Брюлова студентам, це в дійсності поради Вінкельмана, який радив наслідувати античне мистецтво, але для досконалого наслідування, казав він, треба обсервувати, дивитися і вдивлятися у модель, цебто в античну скульптуру чи образ, щоб пізнати секрети античних мистців.

Що ж до естетики й філософії, які тут Шевченко згадує з деякою зневажливістю, то це друга частина нашого питання

про негативне ставлення Шевченка до німецького романтичного малярства, а точніше — до ідеалістичної філософії. У своєму Щоденнику під датою 5 липня 1857 р. він записав:

„Я помимо своєї широї любові до прекрасного в мистецтві й природі почуваю непоборну антипатію до філософій та естетик. І це почуття я завдячує спочатку Галічеві й остаточно Василеві Григоровичу, що читав нам колись лекції з теорії прекрасних мистецтв, гаслом яких було якнайбільше міркувати і якнайменше критикувати. Чисто платонівська сентенція!”

З цього запису зовсім виразно видно, що поет не любив не якраз ідеалістичної філософії, а всяка була йому противна, але деякі противники спекулюють на тому, що в його часах у Росії іншої філософії не було, лише ідеалістична, отже він нібито негативно ставився до ідеалістичної. Але навіть якби він і мав певні застереження до ідеалістичної філософії, то це ще не передрішує його матеріалістичного світогляду.

Так само не передрішує цього питання і випадкова схожість деяких позицій в обидвох естетичних концепціях — засада імітації і раціоналізм, бо це позиції античні, не революційно демократичні, отже й не матеріалістичні.

І ще кілька слів щодо його критики книжки Кароля Лібелльта. Коли він готувався до виїзду і чекав корабля, йому несподівано потрапила в руки двотомова праця польського філософа ідеаліста, Кароля Лібелльта, „Естетика чилі умніцтво пенькне”, і він зараз же взявся її читати, але не з цікавості, а з нудьги, бо естетики й філософії, як уже відомо, не любив. Вже з самого початку він зміркував, що автор у практичному мистецтві зовсім не визнається, тільки теоретизує, тому назвав його містиком і закинув недоречність щодо натхнення.

Цей факт якраз пояснює те, що він висловив на адресу Галіча й Василя Григоровича, який вимагав багато роздумувати й не критикувати, а Шевченкова вдача була якраз до того протилежна. Він не любив філософувати, але любив критикувати і не міг не висловити своєї думки, коли з чим чи з ким не згоджувався. І скільки разів не брався він за цю книжку, то завжди знаходив що критикувати. Лібелльт, наприклад, думав, що мистець незалежний від природи, а Шевченко, вихований на класичній естетиці, заперечив цю позицію Лібелльта, бо на його думку, маляр не є такий незалежний від природи, як Лібелльт думає, навпаки, він „не сміє ні на волошинку відступити від красуні природи, а коли спробує це зро-

бити, то буде боговідступником". Може хтось запитати, чому боговідступником? Напевно тому, що Шевченко вірив у Бога як творця природи і хто відступає від природи, відступає від Бога, від його краси, втіленої в природі, як її відбитка.

Висловлені тут погляди про залежність мальяра від природи не можна трактувати як матеріалістичні, бо вони класицистичні. Але разом з тим у Шевченка був деякий відгомін думок і поглядів ідеалістичної теорії Шеллінга, якийуважав мистецтво святощами. На його думку, наслідування природи означає діяння з тієї самої сили, з якої діє природа, тому Шевченко респектував природу і без моделі не відважувався нічого малювати. „Без моделі навіть найяскравіша фантазія не значить більше як лойова свічка в казармі. Фантазія мусить на чому спиратися”, писав він у листі до Броніслава Залеського, отже мусить мати модель, природу. Він розумів красу по-античному, умово, і казав, що без свідомого розуміння краси людині не побачити всемогутнього Бога в дрібному листячку найменшої рослини. Отже, на його думку, сама уява в мистецтві невистачальна, вона мусить співідіяти з розумом.

Та все таки краса мистецтва незалежна від краси природи. Шеллінг казав, що в мистецтві краса виступає як вартість незалежна від природи, вона є відкриттям вічного абсолютноого духа. Мистецтво, вчив він, є еманацією Абсолюта, виразником ідей, а ідеї є поширеним Абсолютом. В красі мистецтва криється її ж заложення, і його ціллю є зближення до найвищої Краси. Тому мистець шукає духовного зв'язку з Богом.

В Шевченка є дуже багато висловів, які є відгомоном думок Шеллінга. В іншому листі до Залеського він пише: „Багато п'ес уже з пам'яті читаю, та одне іноді серце гнітить — нема кому слухати, нема кому переказувати тієї краси, що її містить у собі поезія, а одному тяжко носити цей надмір божествених ідей”. А у відомому прозовому творі, „Художник” читаемо такі рядки.

„У справжньому мистецькому творі є щось принадливе, щось краще за саму природу — це піднесена душа мистця, це божественна творчість”. Оце „щось краще за саму природу” є відповіддю Шевченка на питання про естетичне відношення мистця до природи — він думає, що краса мистецтва вища за природу, а це погляд ідеалістичної естетики, бо матеріалістична вважає красу мистецтва нижчою від краси природи.

Подібних висловів, які свідчать про позитивне ставлення Шевченка до ідеалістичної естетики романтизму можна на-

вести багато більше як у прозових, так і в віршових творах, але на цьому ми тут і зупинимось, бо в дійсності в Шевченкових творах не знаходимо ніяких слідів матеріалістичного світогляду, а критика мюнхенської школи малярства має класицистичне походження.

(д. б.)

ЗВІДОМЛЕННЯ З ДІЯЛЬНОСТИ А НТШ ЗА 1975 РІК

наукового секретаря д-ра Миколи Чировського

20 вересня 1975 р. відбулися загальні збори А НТШ для схвалення нового статуту, який підготовила статутова комісія під головуванням проф. М. Стакова. На зборах прийнято новий статут більшістю голосів.

Головна управа відбула 4 пленарні засідання, а саме, 25 січня, 5 квітня, 18 жовтня і 20 грудня 1975, на яких полагоджено справи продажу частини посіlosti А НТШ в Кергонксоні, підготови святкувань 200 років ЗСА, наукових конференцій, справи видавничі, співпрацю з УВАН та інші.

Президія — з участю скарбника й директора канцелярії, інж. Р. Кобринського, — відбула 20 засідань, а з представниками УВАН-у — одне засідання 1 червня 1975 р.

Статутова комісія в 1975 р. відбула одне засідання і видавнича комісія одне. Президія мала з делегатурою УВУ два засідання і два засідання відбула комісія для відзначення 200 років Америки.

Секція історії України і перекладу *Історії України-Руси* М. Грушевського відбула два засідання. Одне з усіма членами, що працюють над перекладом чотирьох томів для устійнення транслітерації і вияснення спірних питань, друге, з д-ром Б. Корчмариком, противником перекладу, де передискутовано його закиди і застереження.

Загальних наукових конференцій було чотири, а Філологічна Секція відбула три наукові конференції; Термінологічний Центр — одну, Регіональна комісія — одну і Математично-Фізична Секція — одну конференцію сама і одну разом із секцією УВАН.

В 1975 році вийшли такі книжки: С. Парфанович, „Попід Кичерами та над потоком” (повість), д-ра Б. Корчмарика, „Наши

історичні джерела в московській інтерпретації” (доповіді); д-ра М. Ваціка, *Ivan Franko: his thoughts and struggles* (монографічна студія); три регіональні збірники під патронатом А НТШ, „Дрогобиччина”, „Бучаччина” і „Чортківщина”.

Переклад Історії М. Грушевського поступає згідно з пляном. Перший і третій томи фактично вже готові; другий і четвертий томи в роботі. Книжка д-ра Б. Корчмарика, „Київсько-Могилянська Академія і її вплив на Московщину” (англ. мовою), вже перейшла ревізію друку. Книжка за редакцією д-ра М. Чировського, „On the historical beginnings of Eastern Slavic Europe” в ревізії друку. Записки Секції Історії України і Членів Історично-Філософічної Секції та Записки Філологічної Секції в першій коректі. Книга д-ра В. Вергана, „Основа” — перший суспільно-політичний журнал в ревізії. Історія Українського Театру за редакцією проф. Г. Лужницького в друку. Монографічна праця проф. В. Лева, Богдан Лепкий, іде до друку. Збірник на пошану М. Грушевського, за редакцією проф. М. Ставхова в мовній редакції. Науковий збірник за редакцією проф. Б. Романенчука й проф. Л. Рудницького (Філadelfійського Осередку) в друку.

У квітні 1976 відбулася теж наукова конференція в Блюмбергс каледжі за участю НТШ. Керівником її був проф. М. Богатюк.

М. Чировський
науковий секретар

М. Кравчук

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА В АНГЛОМОВНІЙ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ УКРАЇНОЗНАВСТВА

(Зауваження та поправки)

В англомовній „Енциклопедії українознавства” українській пресі відведено доволі багато місця. В другому томі на сторінках 476-519 поданий історичний огляд української преси від її початків аж до на-

ших днів. Робити огляд розділу забрало б багато місця, тому обмежимося тимчасом лише до преси, яка виходила між двома світовими війнами на західно-українських землях, Буковині та Карпатській Укра-

їні. Хочемо спростувати деякі невірні твердження, дати та інші помилки, які закралися на сторінки цієї енциклопедії.

В першу чергу треба ствердити, що „Діло” ніколи не було офіціозом ні народної, ні трудової партії, тим більше, УНДО.* В найкращому випадку його можна вважати півофіціозом партії, хоч були роки, коли „Діло” було в опозиції до політики УНДО. В часі т. зв. „нормалізації” українсько-польських взаємин при „Ділі” оформилася „опозиція”, яка криктикувала політику тодішнього ЦК УНДО та „Української парламентарної репрезентації” й вимагала вести більш самостійницьку політику супроти польського уряду. Офіціозом УНДО в той час були: „Свобода”, тижневик для селян, та „Національна Політика” (1938-1939), тижнева газета для інтелігенції.

До речі, в енциклопедії не згадано органу опозиції „Української народної трудової партії”, „Наш Прапор” (пізніше „Прапор”), який виходив від листопада 1923 до половини червня 1924 р. за ред. Аркадія Малецького та Михайла Струтинського.

Соціял-демократичний „Вперед” був відновлений в листопаді 1918 р. і виходив щоденно до січня 1924 року, заборонений польською владою.

Орган УНДО на Волині, „Громада”, в Луцьку, виходила від листопада 1925 р. і була заборонена в жовтні 1926 р. На

* В 1-му томі англомовної ЕУ подано, що „Діло” не було офіціозом УНДО, а тут сказано, що було.

її місце в листопаді 1926 р. почала виходити „Українська Громада”, що появлялася до кінця травня 1929 р.

Причиною занепаду преси на Холмщині був не так її невідрядний матеріальний стан, як головно репресії та цензура польського уряду, грошеві карти, арешти та засуди відповідальних редакторів тощо.

Газета „Наше життя”, орган „Селянського союзу”, виходила в Холмі в 1920-1928 рр.; комуністичне „Нове життя” — в 1928-1930 рр.; Восени 1935 р. польський уряд заборонив діяльність Філії „Сільського господаря” в Луцьку та припинив видання її органу, „Нова скиба”. „Церква і нарід”, офіціоз Волинської духовної консисторії в Крем'янці виходив від березня 1935 до кінця 1938 р.

Радикально - соціалістичний журнал „Проти хвиль”, за ред. М. Стакова, виходив у 1928-1929 рр. Такого ж політичного напрямку та характеру журнал „Живе Слово” почав виходити в 1939 р. (вийшло 8 чисел).

Суспільно - політичний часопис „Український голос” виходив у Перемишлі від 1919 до осені 1932 р. Потім був заборонений цензурою. (Від 1929-1932 р. то був націоналістичний тижневик, редактований Зеноном Пеленським).

Преса Фронту національної єдності (ФНЄ) почала виходити: „Перемога”, 1933; „Батьківщина”, 1934; „Українські вісті”, 1936. Всі виходили до 2-ої війни. Десятиденник „Фронтом” виходив у Львові в 1936-37 рр.

„Нова зоря” не була вираз-

ником гетьмансько-консервативної ідеології, хоч симпатизувала з гетьманцями-скоропадчиками. Вона була типовою клерикальною газетою та пропагувала угодову політику супроти поляків, як того хотів покровитель „Нової зорі” та „Української католицької партії” єп. Григорій Хомишин. До речі, гетьманці, прихильники гетьм. П. Скоропадського мали свій орган, „Хліборобський шлях” (1932-1935), а восени 1935 року вони (гетьманці) приступили до новозаснованої партії ФНЄ „Мета”, орган Українського католицького Союзу, стояла на консервативних позиціях і підцирала в своїх писаннях „Братство українських клясократів монархістів-гетьманців”, що його оснував В. Липинський.

Московіфільсько-комуністична „Воля народу” виходила від 1921 аж до осені 1927 р. Її по-тім заступила газета „Сельроб”.

Тижневик для українських родин „Неділя” почав виходити в 1928 р. (а не в 1926) і його видавцями були Микола Голубець та Роман Голіян. В 1931 р. газету купив „Український католицький союз”, залишивши попередній редакційний персонал.

Про видавничий концерн Івана Тиктора енциклопедія подає: „Всі ті часописи виходили між 1928-1939 роком”. Це не зовсім вірно, бо „Новий Час” почав виходити в листопаді 1923 року, а „Комар” у 1933 році.

„Жіноча Доля” почала виходити в серпні 1925 в Коломії. В статті немає згадки, що

цьому видавництві виходили ще два журнали: „Жіноча воля”, для сільського жіноцтва, та „Жіночий світ” для дівчат.

Інформуючи про літературно-мистецькі та громадські журнали, автори подають характеристику „Літературно-наукового вістника” та „Вістника” Донцова. Вони подають, що відновлений у 1922 р. ЛНВ зумів об'єднати для журналу найвидатніші сили Західної України, еміграції, а навіть друкував підсоветських авторів. Та згодом, на думку авторів, журнал став „на вузькі націоналістичні позиції” і, змінивши назив на „Вісник”, став виразником українського націоналізму, пропонованого Донцом. Ясний висновок, що після упадку ЛНВ, „Вісник” утратив всяку літературно-наукову вартість.

Твердження авторів цієї статті не мають ніяких реальних підстав. В „Вістнику” Донцова співпрацювали ті самі автори, що в ЛНВ: Віктор Андрієвський, В. Біднов, І. Гончаренко, О. Грицай, Г. Келлер-Чицаленко, М. Кордуба, Н. Королева, В. Королів-Старий, Ю. Клен, М. Куликівна, А. Крезуб, Р. Єндик, Н. Лівицька-Холодна, Д. Віконська, Ю. Липа, Л. Лукасевич, Євген Маланюк, Л. Мосандз, М. Мухин, В. Наріжний, Ол. Наріжний, О. Теліга, В. Петрів, А. Річинський, С. Сірополко, С. Смаль-Стоцький, О. Стефанович, І. Федорович-Малицька, М. Струтинська, о. С. Смачило, В. Кедровський, С. Кушніренко, Б. Кравців, В. Кубайович та багато інших.

В Л.Н.В., а пізніше в „Вістнику” співпрацювали найви-

датніші уми, які стояли на національно-державницьких позиціях, за вийнятком комуністів та соціалістів. Журнал мав вплив не лише на молодь, як пишуть автори, але й на все українське суспільство. Про це говорять факти. В 1934 році журнал мав передплатників з таких суспільних прошарків: студенти та високошкільна молодь: 315; збірні передплатники (товариства й бібліотеки) — 225; учителі високих, середніх та народ. шкіл — 195; селяни й робітники — 115; урядники — 105; промисловці й купці — 100; лікарі — 90, інженери — 85; адвокати — 80; священики — 65; інші професії — 30.

Найкраще оцінили вартість Л.Н.В. та „Вістника” большевики, які фінансували „Нові шляхи”, „Критику” та інші, щоб нівелювати впливи „Вістника”. До того ж „Вістник” був незалежним журналом, що виходив без сторонньої допомоги організацій чи партій.

Інші газети, як, наприклад, „Назустріч”, виходила при „Ділі” від 1934 року до 15 червня 1938 року і мусіла припинити появу, бо не мала потрібної кількості передплатників. (В енциклопедії подано, що „Назустріч” виходила до вересня 1939 року).

Марксистський журнал „Нова культура” виходив не до 1926 року, лише від 1923 до січня 1924 року. Того ж року, як його продовження, почала виходити „Культура”, яка приснувалася до 1932 року. Сельробівський комуністичний журнал „Вікна” виходив від листопада 1927 р. до вересня 1932 р.

Богословський журнал „Доб-

рий пастир” виходив у Станиславові в 1931-1939 рр. Видавали його ОО. Василіяни і він заступав т. зв. „західну орієнтацію” та часто полемізував з журн. „Нива”. „Христос наша сила” — популярний католицький журнал, виходив в 1933-1939 рр.

„Письмо з „Просвіти”” було відновлене в грудні 1921 за ред. В. Дорошенка. В січні 1923 року змінено називу на „Народня просвіта”, яка приснувалася до кінця 1927 року. В 1936 р. „Просвіта” почала видавати новий місячник для позашкільної освіти, „Просвіта”, що його редактував Микола Дужий.

Журнал „Смолоскипи” виходив в 1927-1929 р., спершу як орган „Союзу української націоналістичної молоді”, а пізніше зближений до кругів УНДО. „Поступ” був спершу студентським журналом, а пізніше став „вістником літератури і громадського життя” та виходив за редакцією Григорія Лужницького. Журнал для молоді „Українське юнацтво”, що виходив в 1933-1939 рр. за ред. В. Глібовицького та Романа Данилевича не мав жодного відношення до „Поступу” і був органом католицької організації української молоді „Орли”. В енциклопедії перекрученено називу католицького журналу „Лицарство Пресвятої Богородиці” на „Лицарство Пресвятої Діви Марії”, яке виходило в 1936-1939 за редакцією І. Гриньоха.

„Студентський вістник” виходив у 1938-1939 рр.; „Вісті з Луту” в 1926-1939 рр. у Львові; „Змаг” в Перемишлі і у Льво-

ві (1937-1938); „Український агрономічний вістник” (1934-1938) за ред. Є. Храпливого.

Переглядаючи пресу Буковини, треба спростовувати, що тижневик „Самостійність” виходив від 1931 року до березня 1937 р., коли румунська влада заборонила газету. Такого журналу як „Ластівка” не було на Буковині, натомість виходив у Чернівцях в 1933-1939 рр. дитячий журнал „Українська ластівка” за ред. Т. Бриндзана.

При пресі Карпатської України подано дві газети, „Русин”, як один і той сам орган. Перша газета „Русин” виходила двічі в тиждень в Ужгороді в 1920-1922 рр. за ред. Ф. А. Жатковича. То був півофіційний орган губернатора „Підкарпатської Русі”. В 1923 р. почав виходити в Ужгороді щоденник „Русин” за ред. В. Гренджі-Донського, але виходив лише один рік. При щоденнику виходив самостійний тижневик „Неділя русина” та бібліотека „Книжки русина”. Тижневик „Руська нива” в Ужгороді виходив в 1920-1925 роках.

Ми тут подали лише най-

важніші коректи на помилки в англомовній енциклопедії. „Енциклопедія українознавства” при огляді української преси користувалася піонерською працею „Історія української преси” Аркадія Животка, яка має багато помилок та неточностей. Напр., на ст. 179 своєї праці автор (Животко) зарахував місячник „Післанець правди” до католицьких журналів. Цю помилкову інформацію повторила негаслова „Енциклопедія українознавства”, а за нею „Календар Праця” на 1962/63 (Бразилія). Фактично то був баптистсько-евангельський журнал, що виходив спершу в Лодзі (Польща), а згодом в Раві Руській за ред. В. Перетятка. В гасловій ЕУ спростовано цю помилку.

Стаття про українську пресу була б багато цінніша, якби подавала статистичні дані про окремі періодики, про скількість передплатників, географічне розміщення читачів, професійний стан читачів, а зокрема загальний тираж усіх українських періодичних видань Західно-українських земель, Буковини та Карпатської України. Це відноситься й до преси всієї України.

ШАНОВНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ:

Минулого разу при висилці 2-3 числа журналу змішалися через неуважність обидва числа, 1-2 і 3-4, і деякі передплатники одержали вдруге 1-2 число, замість 3-4.

Просимо нам це число звернути, а ми негайно вишлемо ч. 3-4. Числа 1-2 нам бракує до комплетів. Якщо Ви ще не викинули коверти, то напишіть на ній *Return to sender* і вкиньте до скриньки, а як коверти немає, то, відсилаючи це число (1-2), напишіть Book і наліпіть марку за 25 с. і вкиньте до скриньки. Дякуємо і просимо не забути про це.

В-во КІІВ

РЕЦЕНЗІЇ Й ОГЛЯДИ

Володимир Янів. ЖИТТЯ; лірики книга 4. Об'єднання Українських Письменників „Слово”. Париж-Мюнхен, 1975, 119 ст. З ілюстраціями Галини Мазепи й портретом автора Л. Гуцалюка.

Після довгої перерви з часу появи поетичних збірок „Сонце й грати”, „Листопадові фрагменти” (1941) і „Шляхи” (1951) з'явилася четверта збірка поезій Володимира Янова, „Життя”, виразно засвідчуєчи тригалість і незгасність поетового горіння. Поетичним станам душі різна насната — в одному загальному спалахові, чи розміряно крізь усе життя, її багато проявів — у ліричному малюнку, в настроєвій рефлексії, то знову в епічній картині або в драматичній експресії. Є автори, що віршем шукають свого вислову не конче для виключно лірично-поетичних цілей. Володимир Янів — всестороння людина й оригінальний поет, його важко убгати в будь-яку з загальноустійнених шухлядок віршового мистецтва.

Є в нього й узагальнений ліричний малюнок, є й продумана до підробиць рефлексія; суцільність збірки скидається на епічну картину, що тут і там проймає своєю експресивністю, пише автор теж і для задокументування досвіду життя. А все ж кожним тембром своєї багатої на відчуття душі він є поетом, що в праві про себе сказати „творю — значить існує”. Лірика Янова належить до складних: у ній даремно дошукуватись панівності словної форми й чуттєвих первінів чи автоматичності процесу. В усьому творчому акті видно продуману організацію, тонкий інтелект і справну режисерію автора. А втім, його поезія не є вислідом якогось виключного розумового процесу,

дарма що розумові елементи надають їй подекуди своєрідного характеру. Збірка „Життя” зокрема характеристична чуттєвим насиченням („у дні важкі, у дні понурі — дай ясний промінь зберегти”), повторність меланхолійного ключа (а все ж, як теплим ароматом спливе мій день у тиху ніч, затужу за старим курантом”), лірично-філософською глибинністю („як воїн з бою станеться поетом, поетъ в воїнів замінить гнів”) сублімованим національним патосом („експрес в мереживах густих туманів виступує ще раз у мислях спомин — про віру непосивілу, весняну, про ясний спалах радості чи гніву, обурення на лож в очах гарячих”), в цілому — піднеслим заключним настроєвим тоном („з добою підеш з друзями в століття, з великих задумів доби луною в жагуче сонце радісного літа”).

Збірка поезій „Життя” підкреслює видатну поетичну індивідуальність Володимира Янова й підводить характерні підсумки його вагомої творчості. Мистецькі рисунки Галини Мазепи вірно підхоплюють сутність ліричного виразу, образно узмістюючи снажну поетову мову.

P. Кухар

Ірина Дибко. ПО СТЕЖКАХ ДУШІ; поезії. Вид-во Ю. Середяка. Вступне слово Василя Лева. З портретом авторки й обкладинкою Б. Божемського. Буенос Айрес, 1976, 115 ст.

Авторка збірки поезій „На крилах дум” (1974), пройнятої теплом широго почуття й палкою патріотичною присвятою, виступила з черговим поетичним твором „По стежинах душі”, послідовно продовжуючи свій добровільно обра-

ний напрямок на літературному шляху ідейної Музи. „Окрилена дума” і „душевна стежка” в обидвох заголовках збірок мають теж особистий характер творчості поетки. Нова, чепурно видана збірка, прикметна розважливо - вдумливим, спостережливим і настроєво-спокійним тоном, виявляє чітко обрисований духовий портрет Ірини Дубко. Вона їй культурно-супільна діячка, що радіє успіхами й боліє невдачами своєї громади, і драйливий педагог, відданій духовому зростанню дорученої її опіці молоді, а водночас поетка, ніжна лірична душа, що тонко й доглибинно відчуває вищі прояви життя, передаючи їх добірними, самобутніми засобами гарної, щирої, усім зрозумілої поетичної мови. Поезія є для Ірини Дубко, очевидно, душевною потребою, а поруч цього, в виявлений у збірці індивідуальній формі — вона служить поетці помостом для її особистої філософії життя.

Часто знаходимо вираз такого підходу в коротких, ядерних поетичних сентенціях:

„Дав Бог для людей
аж двоє очей,
а лиши одні уста.
Причина яка?

Самозрозуміла:
щоби людина
більше бачила,
ніж говорила.”

Або отака, просто вирвана із скарбниці народної мудrosti:

„Не розмінюю думок
на сотки дрібні,
бо будуть дешеві
слова й діла твої”.

Світогляд поетки, в першу чергу — жінки-ідеалістки, прекрасно від-

даний у черговому короткому та промовистому звірненні, в той же час і зразка духової автобіографії поетки:

„Дякую,
Всєтворче, Боже май, —
за листя на моєму клені,
за траву усі стебелинки зелені,
за троянд розкішну красу,
за підсніжку скромну, малу,
за всі дерева, кущі і квіти.
Але найдужче дякую Тобі,
що вміння Ти дав мені
Усю природу любити.”

Слухно зазначує в передмові проф. Василь Лев: „Ірина Дубко любить життя, людину і природу, Божі створіння, тому й оточує їх любов'ю, відноситься до них з пошаною”.

Порада поетці — поетам годиться дбати про більшу зосередженість і видайність поетичного вислову і, над усе, пильно плекати чистоту рідної мови. Таких виразів, як „не хватает” (замість „брakuje” або „недостает”) треба уникати. Ірина Дубко, треба пригадати, пише теж прозові твори, здобувши собі признання декількома оповіданнями, що їх недавно нагородило літературне жюри.

R. Кухар

Юрій Гарасимович. „Podsumowanie zieleni”, utwory (польською мовою). ПІДСУМКИ ЗЕЛЕНИ. Вид-цтво „Czytelnik”, Краків, 1963, 102 ст.

Автор кількох творів на українські теми, напр., недавно зрецензованих збірок в одній книжці, „Зільник” і „Пасха Христа” (1972), „Поворот до країни лагідності” (1957) та ін., в „Підсумках зелені” дає вираз нетлінному світові своєї вужчої батьківщини — Лемківщини, що нею по вінця виконена його духовість. Окремий відділ у збірці, „Лемківські елегії”, становить ду-

хове ядро поетичного томику, опірнуточку поета й порівняльну міру його вартостей. Тут і віддзеркалена довкільна дійсність поетова („голодно й холодно руським святым”), тут же й зародки його свідомості („міцно запущені в землю церковні коріння”), звідсіль променює його поетичне надхнення („нове втілення створює Юрій Преображенський, „гарасимуючи” в осінніх дімах”), у предківському духові Лемківщини й особисте віровизнання Гарасимовича („шумує вітер в генеалогічній берізі — а чи не вдався з мене просто лемківський патрон”— духовий син „патрона Юрія, з вотністю язиком меча”).

Великоміський світ не спроможний створити моральні підвалини за любленому у стихійну красу природи поетові, як засвідчує розділ збірки „Прохід софіста”. Банальність міської цивілізації відштовхує Юрія Гарасимовича, визиває в нього недовір’я до людських вартостей, із приводу чого прохоплюються в поета нотки сумнівів, зневір’я, а то й тони іронії, аж до гостроти цинізму („маєш пошпорт — значить, ти е”; тут у місті — „на возі кінь — поводирем”, „в темряві гріхи завели танок”). Під впливом чужої по суті міської культури поет, животючи, хіба що тільки вправляється в модернізмах, зате ж, повернувшись у-свояси, над рідину річку очищення. Попрад, що відограє символічну роль в поетовому словнику, запускаючись у глибину карпатських борів, заселених богами предків, чи на батьківські свято-іванські ниви й полонини, що їх у березні „Іван Хреститель постійно хрестить” — він щойно тут віднаходить себе, сповняється глузdom і доцільністю буття.

Поетична збірка Ю. Гарасимовича „Підсумки зелені” — це одна з

ланок циклу „віднайденя себе” заблуканого поета.

Р. Кухар

.. Тетяна Княгиницька - Душенко.
ОКРУШНИ. Збірка віршів 1933-1973. Передмова Михайла Лози. Вид-во Центрального Об’єднання Буковинських Українців у ЗСА. Торонто, 1975. 112 ст.

Що на наших еміграційних перелогах і пустирях розгублено ще чимало самоцвітів невідзначеної поезії, на те вказує недавно видана збірка віршів Тетяни Княгиницької-Душенко „Окрушини”. ГоряТЬ ті „окрушини” міцними, самобутніми спалахами, але немає їм належного відзвіву, нікому сприйняти голосу розспіву в пустелі. Дарма що,крім чистої лірики, дає нам поетка послання особистого прозріння й суспільного освідомлення:

„Вкажи нам дорогу воскресну
В пірких терпіннях Голготи.
Дай же нам ласку останню:
Себе переборти!”

Серед метафор її мужніх, резолютних віршів приховано тут і там глибокий філософський глузд поетичних звірень, як от на Сковородину тему:

„В розгоні далеких галактик,
В падінні дрібних окрушин,
Шукаеш подібних тактик,
Шукаеш правдивих причин.

.....

Розпалось ослаблене тіло,
В’язницю побурив зрив.
Творчість вільна показала
Мені, що світ не зловив.”

Завдяки оригінальному тонові збірки, а зокрема обширному звітovi в передмові до неї проф. Михайла Лози, пізнаємо, що „падіння дрібних окрушин” належить не якомусь початківцеві, чи ще одному самозванцеві в поеті, а насправ-

ді вправній, вдумливій літераторці, юристці і мисткині Тетяні Княгиницькій-Душенко, яка ще до літературних зайніть ствердила багатогранність свого таланту у професійних званнях її вибору.

Збірка „Окрушини” дозволяє надіятись, що поетка Зеленої Буковини не сказала ще свого останнього слова її в лірично-філософському жанрі — її форте, ані в літературній праці взагалі, не зважаючи на її думку, що „джерела її літературного надихнення висохили”. Дальшої праці на мистецькому полі бажаємо їй від серця, бо вона має що сказати своїй суспільності. Р. Кухар

Бабай. Каруселя віршів; Лірика, сатира, гротеск, придібашки, балляндраси, словокрутки, присіканки та чиста правда. В-во „Сучасність”, Мюнхен, 1976. 237 ст. (м. 8°).

Колись ми писали про першу збірку Бабая — його гумористичних та сатиричних віршів, яка поразила читача не сатирою, не гумором, а слезами крізь сміх. Ці вірші були сконденсованою трагедією людини, яка має професію розвеселювати читачів. Сьогоднішня збірка віршів, „Каруселя”, трохи розводневна, і серед віршів злободенного тумору домішалися перлинни того сміху крізь слози того ж гумориста.

Проте несправедливо було б писати про неї, вишукуючи негативи, коли вона за характером рідна сестра попередньої збірки — дебюту оригінального таланту. Тому що порівняння з попередньою так вперто насувається, дозволимо собі відмітити якусь нову рису, не в формі, а в настрою, якусь лагідність і замазаність гострих кутів сарказму, самоironії і подекуди крику розпачі. Нова збірка позбавлена гостроти, спокійніша, описована і ще сумніша.

Деякі вірші навіть можна сприймати як писані для дітей. Ось такий „дитячий” віршик, що мимо напруги гірких почувань, може становити гарний приклад вірша писаного для дитини. З розрахунком, що саме дитяча уява сприймає того роду вірш широ і з захопленням: це „Вірш майже для дітей”.

Іншою новизною збірки, це тема. Тема загальніша, громадська. Віршів з лагідним глузуванням з еміграційних типів тут, може, найбільше. Іноді виринають оригінальні образи, здебільша автор переспівує відомі з того ж „Лиса” образки нашої емігрантської каруселі.

Проте головним мотивом повторюється в книжці мотив туги за рідним містом, за Львовом. Тут і архітектура середмістя, передвоєнні постаті, елементи передвоєнного життя, каштани, ринок, трамвай, Високий Замок, Підвалья, Пекарська, рогачка, Бернадини... З містом зв’язана тема любові. Любов в нашого поета незвичайна. Нічого з радісного очікування, несподіванки, щасливості. Про неї згадує поет як про пропале щастя. Часом з гострою тugoю, часом з іронією. Таке іронічне ставлення викликає рефлексії-поезії зумовлені нещасливим коханням. Ні в одному вірші немає і натяку на щасливе завершення, навіть спогад про кохання — насмішка, мабуть, щоб не заплакати.

Подібні настрої не сатирика, але оригінального лірика, Олександра Козловського, також львів’янина, перекликаються з поезіями Бабая.

Окремий розділ у збірці „Каруселя” становлять патріотичні чи то еміграційно-побутові вірші, викликані баченям щодня, щотижня, на святах. Так звані імпрези викликають в автора сумовито-іронічну посмішку, а вона в свою чергу по-

роджує сатиричний вірш, що закінчується тільки натяком пuanти, така вона прозора, іноді невловна.

Тема Львова, як згадано, найчастіша на сторінках книжки. Увесь поетичний світ поселився у львівському середмісті, з нього починається і ним кінчачеться кожний спогад, кожне порівняння, кожна рефлексія.

Часто одне слово, яке автор повторює в різних варіаціях становить цілий вірш. Бабай грається такими комбінаціями слова, іноді дуже дотепно і вражаюче. Проте, спердко трапляються і мовні огріхи, чого не повинно бути в таких саме віршах, польонізми, чи просто неправильно написані слова.

Цілу збірку можна б підвести під настрий вірша, що його перші рядки аж напрошуються до загальної характеристики:

„Невтишна тugo, жалісна потребо,
Нехай менi
Вітчизни голубiє небо,
Не меркнучи у чужинi.” (Ода до
туги) Оксана Керч

Оксана Керч

Олександр Семененко. Харків, Харків... [спомини]. Б-ка Прологу й „Сучасності” ч. 108. В-во „Сучасність”, Мюнхен, 1976, 240 ст. (м. 8°).

Хоч на еміграції опинилося також чимало наших земляків із східних земель, а між ними є не лише письменники, але й люди, яких природа обдарувала хистом цікаво розповідати, все таки нікому з киян, харків'ян чи одеситів не прийшла охота вернутись до минулого, до рідного міста, до давнього життя, за яким, здається, вони пірвали вже всі зв'язки. I ось раптом з'явилася книжка Олександра Семененка „Харків, Харків...”

Ми вже мали деякий передсмак того Харкова, бо ж окремі розділи цієї книжки друкувалися в журна-

лі „Сучасність”. Тепер же перед нами вона в цілості.

Олександр Семененко, з професії адвокат, писав інколи статті до „Свободи” й напевно читач не мінув тих статей. Вони мали завжди цікаву тематику і доброї кляси стиль. Уродженець півдня, шкільний товариш Евгена Маланюка, Семененко вийшов з тієї багатої на таланти Таврії, зріле життя своє пережив у Харкові, звідки вирушив у далекий світ відомим нам усім маршрутом — Західна Європа, океан і Америка. Життя не скупило переживань і ностальгії і все те зродило книжку.

Назву книжки автор узяв з популярної в двадцятих роках пісеньки „Харків, Харків, де твое обличчя” і вона, назва справді відповідає на цей запит. Автор змалював у цій книжці велике слобожанське місто, а саме — обличчя колишньої столиці УССР, а сьогодні мільйонового модерного індустріального міста. Книжка написана за всіми правилами високого літературного стандарту і нагадує стиль нашої прози тридцятих років, коли наша література, переборовши щасливо традиційну для дев'ятнадцятого століття лірику, близнула прозовими шедеврами — Хвильовий, Підмогильний, Йогансен, Яновський.

На зміст тієї „історії особистостей” (знову нагадується англійський історик Літтон Стрейчі, лише він надто манірний) складаються біографії окремих харків'ян, певні моменти з життя міста, майстерно характеризовані. Очевидно, Харків часів автора, переставав майже на очах бути тим, чим був у часі свого росту: „зліпком слобід та хуторів, що зливалися під шкаруалупою санктпетербурзької адміністрації” в губерніяльне місто”. Автор пише: це місто дуже українське. Це всу-

переч заявам туристів та втікачів до Ізраїля, недавніх мешканців України, мовляв, воно „кацапське Чікаго”. Про цю українськість, не завжди видну для пересічного спостерегача, свідчать події та вчинки окремих мешканців Харкова, чиє українство якби присипане попелом часу. Ця знаменита оборона характеру міста — одна сторінка книжки. Інші у формі. Кожний розділ, а їх у книжці тридцять шість, зачинається якоюсь знаменою цитатою з літератури, що свідчить про близьке знайомство автора з античною, західноевропейською та українською літературами, і кінчачеться майже афористичним висловом, в змісті якого увесь сенс розділу. Такий стиль надає майстерним розділам ліричне обрамлення.

Книжка „Харків, Харків...” має поруч літературних вартостей і піз-навальні. Багатство знання, досвіду та сантименту до цього міста передаються читачеві, особливо з реалізмом большевицької дійсності, це ціла енциклопедія життя з майже невідчутним наголосом на найголовнішому: у щирому, непідробленому, расовому патріотизмі. Особи українського духа, описані в книзі, гідні представники так званої „верхівки”, найціннішої верстви, що, на жаль, тіддається московському заподадливому винищуванню. Події, що показують місто в жахливому непідмальованому натуралізмі, бачені українським спостерігачем і учасником. Немає тут комплексу меншевартости, коли слабі знання рідної мови викривлює характер сучасного українця, немає намулу большевицького побуту, все чисте, відібране харків'янином українського старовинного роду, пана тієї землі, господаря, що не полакомився на московщину чи поль-

щину. Такими харків'янами, яких так сердечно оцінює автор, багата наша історія, і сьогодні наші історики могли б їх так відгребувати з намулу, як це робить Олександер Семененко з постатями, що він їх зустрічав у своєму житті.

Стиль книжки сконденсований і на вигляд максимально простий. Іронія на місці, де сліз мало, стуо український гумор, глибина думки і широта світовідчуваання ведуть читача з першої і до останньої сторінки в найвищі емпіреї людського духа. Перший пам'ятник слобожанської столиці напевно знайде своїх поклонників і ми про це напевно прочитаемо в нашій пресі.

Оксана Керч

Богдан Казанівський. Шляхом Легенди; спомини. Українська видавнича спілка, Лондон, 1975, 292 ст.

Боротьба українського революційно-візвольного підпілля дотепер належно не висвітлена, вона чекає ще на свого дослідника. Тому треба привітати появу споминів Б. Казанівського. Це цікавий документ до такої важливої та вагомої революційної доби. Вони, як слухно підкреслено в слові від видавництва: „...вартісні передусім тим, що він (автор) відтворює в них атмосферу ідеалізму, самопосвята тих українських патріотів, які включилися в боротьбу ОУН і добровільно йшли на найбільші жертви для досягнення ясної мети, яку Організація ставила перед ними” (ст. 5).

На канві своїх спогадів Казанівський зібрав і подав багато фактів, епізодів і фрагментів з короткого, але кипучого і творчого життя сл. п. Івана Климова-Легенди. Автор познайомився з ним влітку 1933 року. Тоді ж вступив у члени ОУН та став організаційним референтом

Повітової екзекутиви ОУН Радехівщина. З того часу він зустрічався з Климовим у підпіллю, в тюрмах та на волі. Він показує в своїх споминах Легенду як революціонера, безстрашного підпільника, людину незломної волі і характеру, приятеля і друга, який завжди старався допомагати кожному, зокрема товарищеві недолі. Коротко сказавши: Клімів—апостол української національної революції.

В своїх спогадах автор дає характеристику польської окупації: поліційний терор, нищення українських культурних здобутків, а головно, колонізація українських земель мазурами.

В другій половині тридцятих років поляки хотіли цілковито сплонізувати ЗУЗ, тому почали надсилати на наші землі мазурів. В квітні 1937 року в селах Криве і Шуровичі Радехівського повіту відбулася протиколонізаційна акція (палення стирт польських поміщиць і колоністів, виселення мазурів з маєтків), що своєю масовою участю українського селянства стала грізним моментом для польського окупанта.

Після цього відбулися масові арешти й процес, в якому засуджено Казанівського на довгірче ув'язнення.

Після упадку Польщі автор повертається до рідних Нивиць, щоб опісля, на доручення Івана Клімова, перейти Буг і включитися в культурно - освітню політичну працю на Холмщині. На початку 1940 року Казанівський зголосився до підпільної праці в Україні. Здається, в лютому того року перша пробоєва група ОУН, переходячи через Буг біля Христинополя, настрапила на сильну групу військ НКВД і була розбита. В зустрічі з

ворогом згинув командант групи Пшеничний, а всі інші (багато ранених) попали в руки московських опричників. В руках НКВД і в тюрмах в Сокалі, а зокрема у Львові автор та інші в'язні пережили дантейські муки й тортури, що їх тяжко описати. Вибух війни приніс авторові й іншим нечисленним друзям волю. Та по коротких днях радости, німецький окупант почав свою злочинну роботу.

Пишучи про брата Легенди, Гриця Клімова (ст. 95), автор згадує, що він згинув під час переслухання, але це не точно, бо Гриць згинув з виснаження голодівкою в Бригідках, після 22-х днів голодаування. Помер 30 вересня 1938 р. В деяких місцях замість Шак — надруковано Шах. Молодший брат Івана, який приходив на розвідку під Сокальську тюрму, називався Дмитро Шак. Він і мігр. Євген Гриньків були розстріляні німецьким окупантом восени 1943 року.

В книзі згадано чимало прізвищ визначних революціонерів: Романа Шухевича, Степана Бандери, Юрка Березинського, Дмитра Маівського, Зеню Левицьку, Арпада Березовського та багато інших, не говоримо тут про тих, що живуть на еміграції. Шкода, що немає індексу імен.

Мова книжки добра, автор має нараційний талант. Мовкий редактор Микола Верес. Обкладинка-сорочинка Данусі Казанівської. Книжка вийшла за фінансовою допомогою п. Петра Кірика, за що йому належиться подяка й призnanня.

Книжка спогадів Казанівського є цінним вкладом в нашу історичну мемуаристику. Її прочитає з цікавістю кожний, хто любить наше минуле та вірить у світле майбутнє нації.

M. Кравчук

„СЛОВО ПЛАМЕНЕМ ВЗЯЛОСЬ”.

Мистецтво живого українського слова. Збірник, присвячений пам'яті мистця-декляматора Юліана Геника-Березовського з 20-ліття його смерті (1952-1972). Б-ка україно-зناхства НТШ ч. 35. В-во „Євшан-зілля”, Торонто, 1972, 224 ст.

На цей рідкісний збірник, єдиний у своєму роді, оскільки в нас мистецтво живого слова слабо розвинене і здебільша самодіяльне, складаються такі матеріали: більша стаття Б. Гошовського „Слово пла-менем взялось”, яка є першою спробою історичного нарису цього мистецтва; біографічний нарис Ю. Лисяка „Юліян Геник-Березовський, людина, науковець, мистець живого слова”, стаття Я. Рудницького про „Культуру живого слова Юліяна Геника - Березовського”, спомин Богдана Лепкого про „Вечір творів Василя Стефаника” [передрука], спомин Арядни Шум з вечора, присвяченого О. Ю. Федъковичеві, „Довбуш був з нами”, спомин О. Копач „Перлові звуки”, два спомини Р. Купчинського „Мистець рецитації” і „Нема” [передрук] та стаття самого мистця про Богдана Лепкого як професора української літератури в Krakівському університеті.

В окремому розділі надруковані зразки промов деяких майстрів живого слова, як митр. А. Шептицький, о. Т. Лежогубський, В. Загайкевич, Л. Старицька-Черняхівська, митроп. В. Липківський, В. Старосольський, С. Шухевич, Б. Лепкий, О. Луцький, Ю. Геник-Березовський та Верх. Архієп. Й. Сліпий.

Шкода, що редакція цієї книжки не вмістила біографічного нарису про Юліяна Геника-Березовського на самому початку книжки, замість десь у середині, бо ж всіна присвячена його пам'яті. За нею по-

винні йти інші статті та спомини про мистця, а історичному оглядові Б. Гошовського дуже пасувало б місце в другій частині збірника, перед текстами промов, бо стаття фактично до них і відноситься, хоч всини самі про мистецтво живого слова мало що говорять, коли не відомо, як вони були виголошенні, а це для мистецтва живого слова головне. Той самий зміст, виголошений пересічним бесідником, зробить зовсім інше враження, а радше не зробить ніякого враження.

Біографічний нарис Ю. Лисяка про мистця написаний з великим пітизмом і любов'ю до мистця і той сантимент передається й читачеві. Автор розповідає про життя Юліяна від самого народження, згадує його рідне село, батьків та дідів, хлоп'ячий вік, потім навчання в Коломийській гімназії, університетські студії і досить широко оповідає про його мистецьку діяльність. Звідси довідуємося, що Юліян не був мистцем самодіяльним, але пройшов драматичну школу в Krakівському міському театрі. Але й після того він постійно й витривало працював над собою і солідно готувався до кожного виступу. Виступав у багатьох містах Європи, крім Krakова і Львова, виступав ще у Відні, Берліні, Мюнхені, Інсбруці, Грацу, Празі. До його репертуару належали перш за все твори Стефаника, Черемшини, Федъковича, Лепкого, а також Шевченка і Франка. Всі його виступи були близкучі й зворушливі до глибини душі. Після війни мистець переїхав до Канади, але там йому життя не укладалося щасливо, ні мистецьке, ні наукове.

Б. Гошовський у своїй оглядовій статті зібрав багато матеріалу і, може, навіть доцільно не робив селекції, залишаючи це завдання

майбутньому історикові, який буде цей матеріал пересівати через густе сито, щоб відділити мистецьке від ремісничого. Проте в статті чимало цікавих помічень, влучних характеристик і думок, хоч з деякими з них можна сперечатись. Він пише, наприклад, що „в старовину краса мови переважала над змістом, а сьогодні зміст рішає про красу мови”. Це трохи не так. Зміст ніколи не рішає про красу будь-якого мистецького твору, бо красу вирішує виконання твору, а тут виголошення, але зміст рішає про по-замістецьку вартість твору — суспільну, моральну, патріотичну та іншу. Тільки в соц. реалістичному мистецтві зміст має перевагу над „красою слова”, бо в змісті соц. реалістичного мистецтва мусить бути втілена марксо-ленінська ідеологія.

Оспорювати можна також і визначення в цій книжці мистецтва живого слова як ділянки — хоч і самостійної — театрального мистецтва, тому, мовляв, що декламація-рецитация, орація і театр орудують тим самим засобом — живим словом. Це правда, але живе слово в театрі не має мистецького характеру, здебільша це жива розмовна мова, а декламація й рецитация в театрі позичене мистецтво, так само як і музика та спів, якими теж користується театр, але з цього не виходить, що ці мистецтва — ділянки театру. Драма, як визначив перший відомий теоретик Аристотель, є імітацією людської акції, отже театр є мистецтвом живої акції, яка відбувається на очах глядачів, а також мистецтвом забраження чи відображення характерів, які виявляються в акції. Театр може обійтися без „мистецтва живого слова” — декламації чи рецитаций, як і воно не потребує для свого існування театру. Що ж до ораторства, то во-

но тим більше не має нічого спільногого з театром, але театр може ним у потребі користуватись, як і музикою та співом.

Є в книжці ще й деякі інші спірні думки, але ця книжка не має наукового характеру і не мусить звертати великої уваги на точність вислову.

Я ще тільки зауважив би, що в підзаголовку книжки замість „мистецтво живого українського слова” правильніше було б написати „мистецтво українського живого слова”, бо це словосполучення „живого слова” не можна роз’єднувати, обидва слова творять одне поняття. Так само і в англійському перекладі належало зробити.

Б. Романенчук

Пантелеїмон Ковалів. Український правопис. Б-ка українознавства ч. 45. Наукове Т-во ім. Т. Шевченка, Н. Йорк, 1976, 96 ст.

Кілька років тому відійшов від нас вчений мовознавець Пантелеїмон Ковалів і залишив недокінчений і невиданий правопис, що його тепер остаточно зредагував у співпраці з іншими мовознавцями, авторів спадкоємець Борис Берест (Ковалів), а Наукове Т-во ім. Шевченка в Н. Йорку видало окремою книжкою.

Суть цього правопису в тому, що він в зasadі повторює т. зв. Харківський правопис з 1929 р., що був принятий, можна сказати, соборно, обидвома Академіями наук, Харківською під большевиками, і Львівською, під назвою Наукове Т-во ім. Шевченка, під Польщею, і фактично обов’язує дотепер, бо ніяка установа на еміграції його не скасувала, ані не відкинула, окрім хіба окремих людей, які його трактували як большевицький і зного ужитку відкидали, хоч той правопис, дар-

ма, що має чимало елементів неукраїнських, був все таки найбільш український з усіх пізніших підбольшевицьких правописів, починаючи з 1933 р. Він навіть зберігає букву *I*, яку скасував був передтим міністер освіти УНР у 1920 р., а потім і большевицька АН.

Автор впровадив деякі нові розділи в свій правопис, яких не було в люп передніх виданнях, як правопис хресних імен, скорочення слів і назов організацій та установ, устійнення мовознавчої термінології тощо (з передмовами), але пропустив розділ граматики, який йому видався з правописом несумісний. Хоч цей правопис повторює помилки і недоліки Харківського, то все таки він нормує еміграційну правописну практику, дуже розлізлу й неунормовану, бо кожна газета, а навіть кожний автор і редактор мають свій власний правопис, який не тримається поспільно правописних правил і робить певні ухиляли. Можливо, що одною з причин цього явища був брак доброго підручника, бо останній на еміграції виданий був рівно 30 років тому (Ю. Шерех. Головні правила українського правопису, 1946), але головною причиною була і є наша, українська, непогодженість історична чи, може, навіть органічна риса нашого народу. Отже новий підручник був конечний, бо він все таки багатьом писачам пригадує як треба правильно писати це і те, не зважаючи на те, що кожний може з деякими правилами й не погоджуватись. Але на цьому й полягає розумна демократичність, що кожному вільно з деякими законами і правилами не погоджуватись, навіть проти них виступати, але правила й закони зберігати, щоб не заводити анархізму, поки тих правил і законів не змінить якась уповажнена установа.

Добру прислугу робить цей правописний підручник розділом „Правопис власних імен”, в якому подані правила писання різних імен і прізвищ, бо в цій ділянці в нашій правописній практиці цілковите, як сказав би Т. Шевченко, „безобразіє”. Наприклад, тут є дуже подрібне правило писання українських хресних імен англійською мовою, які треба *не англізувати*, як у нас роблять, тільки зберігати оригінальну форму й транслітерувати англійськими буквами. Наприклад, не слід робити з Івана Франка Джана Франка, з Євгена Коновальця Юджіна, а з Михайла Грушевського Майкла, бо це фактично фальшування рідних хресних імен і негідне шануючої себе нації.

Недотягненням правопису є те, що автор не уточнив правопису прізвищ на *-ів* у родовому та інших відмінках, як його власне прізвище Ковалів, та інших подібних. Можливо, що він це питання зарахував до граматичних і з правопису викинув, але це не виключно граматична справа, а й правописна, наприклад, закінчення родового однини *-а*, це граматична справа, але зміна закінчення *ів* на *-ев*, *-ов* у родовому та інших відмінках, це правописна, не граматична справа, і її треба було вияснити ширше й докладніше, як звичайно, бо саме тут у практиці трапляються неправильності. Тут варто пояснити, що в правописі родового відмінка цих прізвищ важну роль грає походження прізвища, напр., Ковалів походить від іменника *коваль*, з м'яким *-ль* на кінці, тому родовий однини змінює *-ів* на *-ев*, Ковалів — Ковалева, Кость — Костів — Костева, Луць — Луців — Луцева, Федь — Федів — Федева, Проць — Проців — Процева, Івась — Івасів — Івасєва, але Стефан чи Степан (твірде *-н* на кінці) — Степанів —

Степанова, Петро — Петрів — Петрова, Ян — Янів — Янова, Іван — Іванів — Іванова і т. д. Це стосується і до географічних назв на -ів, своїх і чужих, напр., Харків — Харкова, Krakів — Krakова, Львів — Lvova, але Київ — Kieva, Mlіїв — Mlіeva, Юріїв — Юріева, Kanів — Kanева (від каня, м'яке -ня на кінці) і т. д. Можуть траплятися й відхилення від цього правила, але рідкісні.

Недоліком цього правопису є те, що він дуже академічний, бо подає тільки „голі” правила, а треба було в деяких випадках дати близчі пояснення, на яких основується правило, бо підручником користуватимуться переважно не мовознавці, яким пояснення може допомогти в непередбачених або аналогічних випадках. Але добре було б, якби всі, що пишуть публічно, користувалися цим підручником.

Б. Романенчук

П. Ковалів. ЯК ПРАВИЛЬНО БУДУВАТИ ФРАЗУ? (котрий, який, що), друге видання. Наукове товариство ім. Шевченка, Нью Йорк, 1973.

Покійний уже професор П. Ковалів залишив ряд книжок та цілу серію книжечок-посібників „для учнів, студентів, педагогів, письменників, поетів, промовців, проповідників, священнослужителів, дикторів (спікерів), декляматорів, акторів, співаків і всіх, хто вивчає живе слово й розмовляє рідною мовою”. Це Звернення взято з фронтової сторінки праці проф. Ковалєва „НАГОЛОС В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ”, що вийшла в Нью Йорку в 1952 р. Слова цього звернення можна віднести до багатьох із його інших книжечок з практичним призначенням. З уваги на те, що такі книжечки не все

були в пресі реферовані, буде тут на місці згадати деякі з них (до речі, ще й тепер актуальні, бо НТШ в Нью Йорку оголосило випродаж книжок пок. проф. Ковалєва, щоб таким чином зібрати фонди на видання його обширної монографії „УКРАЇНСЬКА ФРАЗА” (Синтакса словосполучень), отже багато з них можна собі тепер придбати: „Деякі особливості словотворення в українській мові”, Н. Й., 1969; „Чистота і правильність української літературної мови”, видання друге, Вашингтон, 1962; „Проблема словосполучень”, Нью Йорк, ?; „Прикметники з дієприкметниками у слов'янських мовах”, Вінніпег, 1957 р. та інші.

Ми зреферуємо тут лише зміст книжечки „Як правильно будувати фразу?” Цей посібник буде корисний при навчанні студентів української мови, бо в ньому ясно виложена значенева різниця займенників котрий, який, що. В українській мові, за професором Ковалевим, кожний з цих займенників має свою окрему функцію. В загальному вони такі: Займенник **котрий** вживается виключно із значенням — ВКАЗАТИ НА ВИБІР З МАСИ, як, напр., ідин із двох, трьох і т. п. Вживання сполучника **котрий** у складних реченнях обмежується до підрядних речень, де **котрий** може заступити підмет головного речення, напр., „котрий пес багато бреше, той не кусається”. Рівнозначником **котрий** може часами бути **хто**, напр., „Хто з вас сильніший, той виступить в оборону”.

Займенник **який** має функціональне значення і вказує НА ЯКІСТЬ тієї речі, що про неї йде мова. Це буває в питальних та окличних фразах, де **який** надає підсиленого відтінку: „Який сей великий, нене... Як еквівалент до **який** може

бути форма що за з тим же підсильним відтінком: „Коли б ти знов, що за душу та серце має оцей темний та неотесаний мужик”. — В складних відносних реченнях який не вживається в живій народній мові. Його місце забирає що.

Як сполучне слово що вживається в відносних реченнях, як інпр., „Єсть же люди, що і мої завидують долі” (Т. Шевченко). Що в по-дакому тут речені не просто сполучник, а сполучне слово, бо воно, крім формальної зв'язкової ролі, виконує також функцію члена речення, тобто є підметом підпорядкованого речення. Сполучне слово що найбільше вживається для тих відносних сполучень, де із змісту речення ясно видно, що до чого стосується. — при розгляданні сполучного слова що треба вказати на його різне значення від займенника що, який вживається як сполучник в підрядних реченнях підметових, присудкових та додаткових. Про це детальніші інформації подає реферована розвідка. Її варто прочитати.

Д. Б. Чопик

Економічно - громадський вісник
Т-ва українських купців, промисловців і професіоналістів в Чікаго. Неперіодичне видання. Чікаго, випуск 1, осінь 1975, 104 ст. (4°).

Це Т-во існує від квітня 1974 р. як товариство статутове, головним завданням якого об'єднувати й організувати українських купців, підприємців і професіоналістів на терені Чікаго й околиці та сусідніх стейтів. До завдань товариства належить також „розбудова й поширення українського господарського й фінансового приватного сектора як необхідної бази повноцінного розвитку й росту української спільноти”, розвиток почуття купецької солідарності, товариської співпраці, купецької моралі тощо.

В Віснику ТУКПП надрукована низка статей на господарські теми, як от про українські підприємства в Чікаго до 1950-их років (С. Кочій), про економічне відродження народу (І. Боднарук), про потребу й можливості розбудови українських підприємств у Чікаго (М. Біда), про рекламу наших підприємств (В. Іващук), про актуальні економічні проблеми (Р. К.), про громадський аспект українських фінансових установ (Р. Кобильтський), про кредитову кооперативу „Самопоміч” (І. Іващук) та кооперативне т-во „Самодопомога” (П. Вигінний), про перше т-во українських підприємців в Чікаго (В. Іванчук), про Т-во, яке видає цей „Вісник” (М. Біда), про Лігу американців українського походження (В. Н.) і декілька інших інформаційних статей з життя великого міста Чікага.

Звідси також довідуємося, що кредитова спілка „Певність”, яка в 1965 р. видала на громадські цілі 779.00 дол., в 1975 р. досягнула на ті самі цілі суми 44,000 дол., за що їй належиться признання і слава. Це досить поважна сума в порівнянні з іншими кредитівками. Та все таки цікаво було б довідатися чи і скільки з цієї суми пішло на культурні справи, зокрема наукові, як Гарвард, УВУ, УКУ, УВАН, видання вартісних книг та інших публікацій, бо ця ділянка нашої культури може розвиватись тільки на громадські кошти, які мусять заступити державні, і наші торговельні й кооперативні установи можуть тут грати велику роль.

І ще кінцеве зауваження: варто було б у дальших випусках застосувати транслітерацію українських прізвищ англійськими буквами.

Б. Романенчук

Вера Василенко-Панашенко. ПАЛЕОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОГО СКОРОПИСУ ДРУГОУ ПОЛОВИНІ XVII ст. (На матеріялах Лівобережної України). В-во „Наукова думка”, Київ, 1974, 111 ст., таблиці, факсиміле.

Це унікальна праця з ділянки палеографії українських рукописів-скорописів другої половини XVII ст. Після вступу із поданням стану дослідження палеографії в Сов. Союзі слідує огляд розвитку української палеографії, розділ 1-ий. Авторка подає, що початок описів рукописів музею Київської духовної академії дав історик М. І. Петров в 1875-1879 роках, а в 1891-1904 роках видав у трьох випусках опис рукописів м. Києва. За ним слідував С. І. Маслов, який видав у Києві 1908 р. опис рукописів тов. Нестора Літописця, а в 1910 році теж у Києві видав опис рукописів Київського університету св. Володимира, як він тоді називався. Вона теж подає праці І. С. Свенціцького про опис рукописів м. Львова, виданих у 1904-1911 роках. Належне місце приділено й професорові палеографії у Київському університеті (1903-1914) В. М. Перетцові. Однак наукова розробка української палеографії належить І. Каманіну, а учебний посібник з тієї ділянки вийшов на Україні щолиш у 1963 р. Інститут мовознавства ім. О. Потебні АН УРСР почав видавати серію „Пам'ятники української мови”, а ряд науковців видали праці з ділянки української палеографії. Цей розділ включає 32 позиції рідкісної бібліографії в цій ділянці.

Другий розділ говорить про „Навчання грамоти та діяльність канцелярій адміністративних установ — важливі чинники у розвитку письма”.

На окрему увагу заслуговує 3-ій

розділ: „Скоропис документів Генеральної Військової Канцелярії” Запорізького Війська, зокрема гетьманських універсалів, включаючи таблиці скоропису тих документів. Четвертий розділ: „Скоропис документів міських ратуш, полкових та сотенних канцелярій, монастирів” з таблицями графіки тих скорописів. При кінці розділів подана добірна бібліографія. Праця закінчується висновками, з якими важко погодитися, бо вони в московськім дусі, та скороченнями й репродукціями зразків письма.

Евгений Львович Немировский. НАЧАЛО СЛАВЯНСКОГО КНИГОПЕЧАТАНИЯ. Издательство „Книга”, Москва, 1971. 268 ст. ілюстр. Бібліографія: 220-254.

Праця в основному розподілена на три обширні розділи, як Джерела слов'янського книгодрукування, Перші слов'янські друковані книги та Перша друкарня, першодрукар і видавець. Автор стверджує, що слов'яни друкували глаголицею, кирилицею і латинкою. Зупиняється на початках друкарства в Європі, потім у Польщі, а в другому розділі подає подрібні описи перших слов'янських книг, друкованих кирилицею Святополком Фіюлою, називаючи його по-старому Швайпольтом Фіолем, який у Кракові в 1491 р. надрукував „Осмогласник” чи „Октоіх”, „Часослов” з вихідними сторінками, на яких подано рік видання, місце й автора, та „Тріодь пісна” й „Тріодь цвітна” без вихідних листків. Про п'ятий друк „Псалтира” відомо авторові лише з літератури, бо до нас не дійшов ні один її примірник.

В останньому, третьому, розділі подано біографічні дані про Фіоля, про його друкарню в Кракові, про помічників його й про його друкар-

ську техніку та естетичну якість друків. На ст. 208 подана таблиця, де находяться видання Фіоля, яких автор позбирав всього 78 примірників. Праця закінчується останніми роками праці Фіоля і його смертю десь при кінці 1525 або на початку 1526 року. В ній і покажчик імен. На жаль, в праці нема жодної згадки про українських дослідників Святополка Фіоля, яких було таки чимало. Автор держиться традицій старих дослідників, що Фіоль був німець і побіжко згадує, що найновіші дослідники доказують, що Святополк Фіоль був українського походження з Лемківщини і що книгодрукування на українських землях бере свій початок саме від нього, з Кракова, а не з Москви, як советські дослідники переконують. Святополк Фіоль має велику бібліографію, яку видав український бібліограф Євген Ю. Пеленський, і яку слід перевидати для історії з доповненням.

Ол. Соколишин

Олдрих Лешка. ГОВОР СЕЛА УБЛЯ ВОСТОЧНОЙ СЛОВАКИИ. Этуды по украинской диалектологии I. Прага, Кабінет чужих мов Чехословацької Академії Наук, Прага, 1973, 355 ст.

Синхронічним та глибинним описом говору українського села Ублі на теперішній Східній Словаччині відкривається серія дослідних праць Чехословацької Академії Наук з української діалектології. Книжка написана російською мовою. Ціллю дослідів цих праць є потреба добитися детального вивчення регіональних мов у мішано заселених областях Словаччини. Дотична праця натрапила на дослідника, який по-новому підходить до опису діялектів чи мов. О. Лешка вже кілька разів виступав на

міжнародних з'їздах і писав у професійних журналах про т.зв. „оптимальну модель граматичного опису” мов, яка мала б також служити для граматично-порівняльних цілей при описі слов'янських мов. При оптимальному описі, за його міркуваннями, треба звертати належливу увагу на таких п'ять вимог: 1) сучасність; 2) тотожність методу; 3) точність та систематичність опису; 4) доступність і зрозумілість викладу; та 5) повність досліду. Опис із цими рисами повинен відобразити все цінне та важне в мові, що могла досягнути наука до часово даного моменту. Останнє дуже важливе для реферованої праці, бо говор с. Ублі, як сам автор завважує, вже був описаний, з пізнішими доповненнями, у зразковій праці О. Броха „Угорорусское неречие села Убли Земплинского комитета” (СПб, 1899) та інших. Згадана серія праць починається саме з ублінського говору, щоб цим новим описом показати, як наладнювати тепер працю описів регіональних говорів і мов. Сам автор провадив свої досліди особисто, записуючи дані діялекту в терені та на підставі магнітофонних лент, записаних іншими дослідниками Академії.

Праця про говор с. Ублі мала імпозантний успіх. Вона має 355 ст. друку та все таки не всі частини однаково додгибинно описані. Автор інформує, що він успів найподрібніше опрацювати звукову систему діялекту та морфологію, а менше детально словотворення й синтаксу. Це також наглядно проявляється з розподілу книжки. З огляду на те, що розподіл книжки кидає світло на засяг обговорюваних проблем праці, подамо його головні частини: **ФОНОЛОГІЯ**, що ділиться на фонеміку (66 ст.), фонетику (18 ст.), Морфонетику (4

ст.), Чергування (14ст.) та фонологію фрази (14 ст.). Разом на цю частину припадає 128 сторінок друку. **МОРФОЛОГІЯ**, що ділиться на дві частини: формотворення з підвідділом дієвідмін (52 ст.) і відмін (72 ст.) та Словотворення (14 ст.). **СИНТАКСА** має всього 40 ст., включаючи синтаксичну морфологію, синтаксичну лексику та асистантактику. На закінчення включене до книжки ДОДАТОК на 20 ст. з фонетичною транскрибованими записами говіркових текстів.

Від часів Броха до сьогодні заїшло багато змін у житті населення Ублі, і хоч автор у порівняння не входить, про них побіжно згадується, а це: нове теографічно-політичне положення Ублі, де тепер переважає традиційний ублянський зв'язок з українським Ужгородом, а наладило новий з Гуменним, Кошицями й навіть Остравою, куди молоді ублянці їздять на заробітки; діти ходять довше до школи, населення успевнено говорить двома мовами й поважно усунено неграмотність при допомозі словацьких шкіл; сільська архітектура змінилася, бо бажанням кожного господаря є мати двоповерховий камінний „штворець”, на зразок західних домів, хоч викрашений традиційною синьою фарбою; сільська економіка змінилась, господарство відійшло на другий план, а прийшла праця на деревообробному заводі, в лісозаготівлі та в фабриці гудзиків. Життева практика селян змінилась, але на перекір усьому, дана праця показала, що говір напричуд не змінився. Правда, прийшли нові слова і звороти, але говір залишається без змін. **Д. Б. Чопик**

ALBERT, Zygmunt. Lwowski wydział lekarski w czasie okupacji hitlerowskiej, 1941-1944. Wrocław, 1975. 120 str., ilus.

(Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Ser. B, nr. 189) 25 zł.

Д-р З. Альберт, поляк з Турки, закінчив медичні студії на Львівському університеті в 1934 р. Й там габілітувався в 1939 р. В 1941-1942 і 1944-1945 рр. був керівником Патологічної анатомії у Львові і, як такий, мав доступ до багатьох актів. При писанні своєї праці автор користав з записок, які сам робив в часі окупації про різні події й розмови, та з інформацій інших бувших викладачів і студентів медичних курсів. На еміграції є українці, бувші викладачі й студенти медичних курсів у Львові, які повинні познайомитися з працею проф. Альберта та в дечому її доповнити чи справити, а ще краще написати нову працю про медичні студії у Львові в 1939-1944 роках. Це також повинні зробити професори й студенти інших високих шкіл в 1939-1944 рр. — написати хоч причинки до історії їхніх шкіл, поки ще вони живуть.

Кинувши трохи світла на всім нам добре знану німецьку культурну політику на окупованих землях, автор досить докладно описує справу організації медичних курсів та їх відкриття, дає досить прихильну характеристику директора курсів, проф. К. Шульце, й обговорює особовий та національний склад персоналу Державних медичних фахових курсів, які фактично були факультетом медицини. Окремий розділ автор присвятив фармацевтичним фаховим курсам у Львові. З досить об'єктивної праці проф. Альберта довідусмося, що серед 114 осіб навчального персоналу ДМФК в 1942 р. було 66 поляків та 41 українців, переважно асистентів. На фармації було вісім осіб, в тому п'ятьох українців і двох поляків, а в заведеннях, спільніх для меди-

цини і фармації, було 12 українців та двох поляків. Разом на 136 осіб було 58 українців і 70 поляків. Альберт також подає статистичні дані про студентів всіх високих шкіл у Львові, яких в осінньому триместрі 1943 р. було 3,717, а саме 1,569 на медицині, 113 на фармації, 301 на ветеринарії, 1,156 на техніці, 347 на агрономії і 231 на лісничості. Всіх студентів українців було 2,652, поляків — 1,055. Проф. Альберт також пише про взаємини між поляками й українцями, які він звів „невтральними”. Ніхто нікому не робив кривди, але й не приставали одні з другими. Кожний з викладачів розмовляв своєю мовою. Автор не дивується українцям, що вони, знаючи дуже добре польську мову, вимагали, щоб поляки, які творили в Галичині меншість, бодай хоч розуміли українську мову. Як рідко хто з поляків, автор стверджує, що поляки не могли оправдатись перед закидом українців, що вони, поляки, не лише не дали українцям автономії та не створили українського університету згідно з ухвалою сейму з 26. IX. 1922 р., але й впровадили обмеження в прийманні українців на університет, особливо на медицину. Автор торкнувся також болючої справи вбивства проф. Андрія Ластовецького, через яке по-терпів також польський професор — Болеслав Ялови. Проф. Альберт знає, що вбивцями проф. Ластовецького були члени „Армії Крайовій”, але твердить, що вони зробили це на власну руку, бувши хибно переконаними, що проф. Ластовецький, сповняючи функцію декана, мав причинитись до обмежень у прийманні поляків на студії. Проф. Альберт стверджує, що проф. Ластовецький був невинний, бо обмежування робила німецька влада. Після відплатного вбивства,

проф. Ялового, автор остерігав членів АК, щоб не продовжували вбивств, бо це негайно відіб'ється на поляках.

Праця проф. Альберта має коротке резюме німецькою мовою та цінний „анекс”, в якому подає поіменений склад персоналу різних заведень медичних і фармацевтичних курсів, список бувших студентів, як також список адъюнктів та асистентів, які продовжують наукову працю чи то в Україні, чи в Польщі, плян будинків та „біографічні ноти” понад двісті осіб.

На жаль, не багато наших людей може набути цю працю проф. Альберта, бо вона появилася накладом 800 примірників.

Андрій Турчин

Procko, Bohdan P. Ukrainians in North America Philadelphia, Balch Institute, 1974, 4 p. (Balch Institute Historical List, no. 5).

Балч інститут у Філадельфії спеціалізується у збиранню й публікуванню коротких бібліографій, які стосуються окремих етнічних груп ЗСА й Канади. Така коротенька бібліографія про українців проф. Богдана Процика, датована 1974 роком, з'явилася в останньому часі. Вона має поверх 50 назв, що поділені на три групи: матеріяли для середньошкільників, для нижчих університетських студій („андергреджуейт“) і вищих студій („греджуейт“). Автор дає повний бібліографічний опис кожної речі — при статтях — бо там є також деякі статті, докладну цитату, число та сторінки. При деяких автор дає коротку анотацію.

Крім друкованих монографій і статей, там є також декілька магістерських тез (недрукованих), одна неопублікована бібліографія (в машинописі) і одне видання має

появиться (довідник: Українці в Америці).

Видно, що автор мав давнє готовий рукопис бібліографії, бо в ньому нема деяких новіших речей, як напр., друге видання Бібліографії україніки в англійській мові автора цих рядків, а також його Індексу статей в українських періодиках та збірниках (щоправда, він не друкований, тільки мікрофільмований і мало рекламирований, так що автор міг про нього й не знати).

Засадничо бібліографії Балч інституту реєструють тільки речі в англійській мові, але в тому випадку автор помістив також 6 публікацій українською мовою, деякі рідкісні, як, напр., Бачинського: „Українська Іміграція в З'єдинених Державах Америки”, або Наріжного: „Українська еміграція”.

Працю попереджує вступ про історію української еміграції в Америці, зокрема, про нашого першого емігранта Агапія Гончаренка та його діяльність.

Варто було в цій бібліографії подати й сторінки. Вона корисна й потрібна тим, які не потребують дуже основних інформацій, в тому й для середньошкільників та студентів університету. *R. Верес*

КАРБОВАНЕ ДРУКОМ — СТЕПАНА РАДІОНА. Біобібліографічний огляд до 25-ліття літературно-публіцистичної діяльності. Блумінгтон, Індіана, ЗДА, 1975, 41 ст.

Чепурно виданий список бібліографії письменника і журналіста Степана Радіона, що вміщує й ре-продукції біографічних писань про нього різних авторів, вказує на чималу літературну й публіцистичну діяльність тієї людини громадської праці.

Уродженець Волині й абсольвент Австралійської Школи Журналіс-

тики, Степан Радіон віддав свій хист і труди свого життя рідній громаді. На те вказує його співпраця в „Вільній думці”, „Визволюному шляху”, „Шляху перемоги”, „Українській книзі”, „Світанні” тощо, і членство в багатьох наших еміграційних наукових і професійних організаціях, як НТШ, Інститут дослідів Волині, Український соціологічний інститут, Об'єднання українських письменників і т. д. За довголітню працю, як і моральну й матеріальну підтримку рідних місцевих організацій, наділила його Українська громада міста Вікторії в Австралії почесним членством. Як письменник, Степан Радіон чи не вперше в українській літературі розвиває тематику побуту українських поселенців у тій далекій, екзотичній супроти наших еміграційних осередків, австралійській країні.

„Карбоване друком” — це відзначення головних життєвих зупинок і літературних досягнень працівника замітних громадянських чеснот. Бібліографія охоплює 25 назв з белетристики, 177 рецензій і 207 назв різної публіцистики, а все ж не вичерпує поточної дослідної праці Степана Радіона. Після тільки що покінченої історії Австралійського НТШ, він працює тепер над Словником українських прізвищ Австралії. *R. Кухар*

ПИСЬМЕННИКИ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Біо-бібліографічний довідник, що його впорядниками є Олег Килимник та Олександер Петровський (В-во „Радянський Письменник”, Київ, 1970, 538 ст. Редактор А. М. Макаров. Тираж 23,0003. Довідник охоплює яких 1,100 прізвищ тих літераторів, „які за радянської влади найбільш активно виявили своє

творче обличчя і зайняли помітне місце в літературному процесі на Україні". Але, як самі упорядники зазначують, не всі письменники вийшли до цього довідника і не про всіх подані повні дані. Письменники, як у цьому виданні розуміється означення, це всі ті, що мають відношення до якогось роду письменницької діяльності: перекладачі, літературні критики, історики, теоретики літератури, літературознавці, публіцисти, памфлетисти, пропагандисти, навіть літературні функціонери, кореспонденти районових газет, професори літератури на вузах та музеїні дослідники.

Ми вибрали для порівнянь тільки письменників Західної України, не з отляду на місцевизм, а тому, що це менша кількісно група і нею легше оперувати, вона в довіднику має яких 60 осіб (в той же час письменників з Карпатської України лише 23, або два письменники на 100,000 осіб населення), так що письменників у Галичині порівняльно менше, ніж на інших територіях. З інформацій виходить, що там майже нема письменників, які працювали б **виключно** в літературній ділянці, вони все ще мають якесь інше навантаження, що ім дає прибуток; найбільше буває журналістів (25), і більшість з них закріплена за місцевим журналом „Жовтень". Часто вони пройшли вищі школи в районних газетах, але теж пройшли через журналістичні факультети. Інша більша група, це вчителі середніх шкіл, в сільських місцевостях вони ще працюють бібліотекарями (9). Деякі викладають в університетах (5) або є партійними організаторами (5). Два є науковцями, інженерами, один юрист, один пенсіонер і один театральний артист.

Вчителі часто потрапляють на працю в районову газету, потім можуть перейти на обласну і територіальну. Щодо соціального походження, то селяни переважають: більше неозначеніх селян 7, бідних селян 5, селян-бідняків 3, по одному малоземельному та безземельному. Другою найбільшою групою є вчительські родини, з яких походить 7 письменників. Службовці є 3, з того один дрібний службовець. Ремісничого походження 3 (кравець, кушнір, швець), робітників теж три. Два є дітьми письменників. По одному діти лісничого, міщанина, повітового комісара. Деяких осіб походження не визначено.

Щодо освіти, то університетську освіту мають 33 особи, вчительські школи 9, гімназію чи середню школу відвідувало теж 9, декілька має початкові школи або є самоуками, 22 є членами Комуністичної партії (КПРС для молодших, для старших КП(б)У або КПЗУ), для інших такої інформації немає, дехто поданий як член правління СПУ або член Спілки. В довіднику подано теж усі відзначення як також ордени заслуги. Складається враження, що молодші письменники, які пройшли весь професійний вишкіл за советської ери і вийшли на відповідальні місця є членами партії, але критерії тут не такі ясні. Для більшості молодшого покоління участь у війні, або служба в армії, праця в партійних організаціях, служба кореспондента в районній газеті є неминучими щаблями в дорозі нагору. Щодо літературних жанрів, то найбільше є поетів (24); прозаїків лише 10, романістів 3, перекладачів 3. Інші працюють в різних жанрах, пишуть нариси, гуморески, дитячі оповідання, тощо. Інформації мають різний

розмір від 10 до 30 рядків дрібного шрифту, з фотографією автора, але є й довші. Самі впорядники є теж у довіднику: Олег Килимник (нар. 26 липня 1913) був учений секретар, старший науковий робітник Інституту літератури, завідувач катедрою літератури Вищої партійної школи при ЦК КПУ, зав. катедрою літератури Українського поліграфічного інституту, декан Бібліотечного факультету одночасно завідував катедрою літератури Київського інституту культури. Перед війною писав вірші і критичні статті. Після війни тільки літературознавчі та літературно-критичні статті. Список показує, що це розвідки про сов. письменників. Він теж є автором книжки „Письменники Радянської України” (1960). Віктор Петровський співлупорядник довідника, нар. 21 жовтня 1904, працював на редакційній роботі в Державному видавництві України, а згодом у видавництві „Молодий більшовик”. Багато років віддав роботі, далекій від літератури (не подано якій). Від 1956 року в основному працює як перекладач литовських та чеських авторів. А. М. Макаров, який є відповідальним редактором, має тільки порівняльно коротку розвідку про себе (якщо він та сама особа). Він літературний критик, працював у редакції газети „Літературна Україна”, а потім у видавництві „Радянський письменник”. Макаров з походження сибірськ, і ще до того далекосхідній (місця народження не подано), нар. 28 січня 1939 р. Він закінчив середню школу в Києві, а потім філологічний факультет Київського університету. Автор збірки літературознавчих нарисів.

Статті про індивідуальних письменників — це короткі відомості про час і місце народження, освіту,

трудовий шлях, партійність, початок творчості, основні жанри, літературні премії, перевидання, передклади. Тільки деколи автори відходять від своїх стандартів, звичайно, у випадку складніших біографій деяких старших письменників, напр. „В 1821 р. був у Львові редактором націоналістичної газети „Рідний край”, виявляючи і в творах своїх націоналістичні тенденції” (Михайло Яцків). „Краї твори написав після возз'єднання українських земель в єдиній Радянській державі” (Юрій Шкрумеляк); ще чомусь додано „помер у Львові... „Був членом дрібнобуржуазної партії „боротьбістів”, після розвалу якої — безпартійний” (Василь Атаманюк); одинокий раз, що фігурує безпартійний. „З 1933 р. в літературній праці письменника була вимушена перерва” (Володимир Гжицький). Тут у тексті є теж примітка: „а по розпаді Австро-Угорщини був вдруге мобілізований в галицьку армію”.

„Весною 1945 р. разом з батьками переїхав на Україну (зазначено про тих, що були насильно виселені із Закерзоння).

Як можна було сподіватися, памфлетисти в роді Ярослава Галана (32 р.) чи Юрія Мельничука (32) займають майже стільки місця, що Ісина Вільде (25) чи Уляна Кравченко (25). Куди причислити Миколу Тарховського? Досить почислити рядки (34). Михайло Яцків має 25 рядків. Розглядані письменники мають все ще досить однородний характер, майже всі вони походять з даної території і не є прибулими. Їхні прізвища типові для цього лінгвістичного ареалу. Між ними немає таких, що пишуть мовою меншин, як це буває на Карпатській Україні чи Буковині. Щодо вживання московської мови, то це на-

певно питання часу, в кожному разі в цьому виданні з 1970 року цого ще не помітно.

Для читача довідник має багато інформацій, зокрема, якщо в нього під руками інші подібні видання для роблення порівнянь. Т. Лукач

Причники до Бібліографії української преси у вільному світі (Бібліографічні записи)

1. „Буковина” — бюллетень української буковинської громади, Торонто, Канада, Рік I, ч. 1 — січень 1975. Редактор мгр. Олександер Ковалський. Українсько-буковинську громаду засновано 15-го жовтня 1974 р. в Торонті з метою об'єднувати буковинських замляків для інформації про діяльність громади і її членів, зокрема для зв'язку. Друге число бюллетеню з'явилось в листопаді 1975 р. з ілюстраціями, репродукціями історичних документів, ма-пою Буковини, інформаціями про українців в Румунії, про театр на Буковині, посвячення церковці, пам'ятники Буковинського куреня командира того куреня, сотн. П. Войновського, про православного єпископа Миколу Дебрина, посмертну згадку про письменника Корнила Ластівку, який помер у Відні 1974 р. тощо.
2. „КОБЗАРСЬКИЙ ЛИСТОК”, видає Школа кобзарського мистецтва, керівником якої є священик-кобзар, Сергій Кіндзеряй-Пастухів. Редакцію й адміністрацію творять: інж. Микола Чорний, Джамейка, Н. Й. До грудня 1975 р. за 3 роки вийшло 22 числа цього унікального й оригінального журналу, який плекає традиції української кобзи-бандури, нашого українського національного інструменту, який так рідко можна тепер побачити в Ук-
- раїні, де москалі пропагують „гармошку”, тобто акордеон, а не наш національний інструмент.
3. Журнал містить репродукції знімків різних груп бандуристів, витинки з американської преси з оцінкою пропагандивних виступів, вказівки як поводитися з бандурою, часті згадки про наших бандуристів, як Василь Ємець, Кость Мисевич та ін. Також знаходимо там вісті про діяльність Школи кобзарського мистецтва під керівництвом ентузіяста кобзаря Сергія Кіндзеряй-Пастухова, виступи бандуристів на телевізії й українських маніфестаціях, як також багато іншого матеріалу, пов'язаного з тим.
4. „ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТОК”. Видає Комітет оборони української мови й традиції в Асторії, Н. Й. Вже з'явилось 25-те число за січень-лютий 1976 р. з ілюстраціями й вістками з праці того товариства.
5. „ПЕРЕМОЖЕЦЬ”. Журнал учнів Академії св. Юра в Нью Йорку. Взимі 1975 р. з'явилось 1-ше число того журналу, який виходить уже третій рік. Редактором його тепер є Володимир Клоків. Крім знімків та ілюстрацій, журнал містить шкільні вісті, як також малі статті на різні теми учнів.
6. „СНЯТИН” — зв'язковий земляків міста Снятини й околиці, Детройт. На початку 1976 р. з'явилось 13-те число. Видання ілюстроване, редактором його є Михайло Бажанський, ентузіяст української регіоналістики та збираль рідкісних вістей про його вужчу батьківщину, місто СНЯТИН.

О. Соколишин

БІБЛІОТЕЧНА ХРОНІКА

КОНФЕРЕНЦІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ

В дніях 11-13 вересня 1975 р. відбулася в приміщеннях Іллінського університету в Урбані-Шампейн конференція слов'янських бібліотекарів, яку фінансувала Американська асоціація для поступу слов'янських студій та Американська рада наукових товариств. Учасники конференції, число яких було обмежене до представників двадцяти п'ятьох бібліотек, обговорювали справи книгообміну з бібліотеками СССР Союзу й Східної Європи, Постійних замовлеень, мікроформ, передруків, книгообміну між американськими бібліотеками, предметної бібліографії, політики розбудови бібліотечних колекцій, проблем транслітерації, можливості та форми участі бібліотекарів в культурній виміні з комуністичними та сателітними країнами і т. п.

На внесок А. Турчина, конференція схвалила працю Комісії класифікації і предметних рубрик при Слов'янській і Східноєвропейській Секції АБА й рішила звернутися до Бібліотеки Конгресу в справі прискорення ревізії класифікаційних схем і предметних рубрик, згідно з пропозиціями комісії.

Чергова конференція Слов'янських бібліотекарів відбудеться у Ст. Луїс при нагоді конференції Американської асоціації для поступу слов'янських студій в 1976.

З бібліотекарів українців в конференції взяли участь: Едвард Касинець (Український дослідний інститут Гарварду); Роман Маланчук (Публічна бібліотека Нью Йорку); Степан Мачко (Пітсбурзький університет); Андрій Турчин (Індіянський університет) та Дмитро

Шторгин з Іллінського університету.

А. Турчин

ДЕ ПОДІЛІСЯ КНИЖКИ З „ЄЗУЇТСЬКИХ КОЛЕГІЙ“ УКРАЇНИ?

Під час другої світової війни (1939-1945) в слід за німецькою армією ішли спеціальні відділи, які грабували культурні осередки окупованих країн Європи і вивозили твори мистецтва (образи, скульптури й ін.) до Німеччини. Гітлерові прийшла до голови фанстична ідея — створити в Лінцу в Австрії комплекс музеїв і галерій і заповнити їх пограбованими в чужих країнах творами мистецтва.

Так само хотів він передати до бібліотеки „Великонімцького Райху“ цінні книги з окупованих країн. В 1941 році гітлерівці вивезли з Києва велику колекцію книжок і примістили їх в монастирі Танценбергу у Каринтії (Австрія), де був склад нагарбаних книжок з європейських бібліотек.

Після капітуляції Німеччини в 1945 році ту частину Австрії заняла була англійська армія, яка за допомогою свого персоналу й нацистських бібліотекарів впорядкувала книжкові фонди й видала їх власникам. В 1946 році колекція київських бібліотек теж вернулася до Києва. Цю вістку подаємо за лондонським літературним тижневиком „Тайм Літерари Саплмент“ (4-го лютого 1965), який пише: „Найцікавішою з усього було перевезення значної кількості патристичної літератури з колишніх езуїтських колегій на Україні. Ту літературу після революції (1917 року — ред.) російські комуністи зберігали в закритому фонді і там вона

перебувала аж до часу її довгої по-дорожі на Захід у 1941 році. В 1946 році її повернено росіянам, які ма-буть, знову поставили її до „закри-того фонду” (ст. 78-79).

Можливо, що автор довгої статті у згаданому тижневику порядку-вав книжки в монастирі Танцен-берг і бачив на власні очі на книж-ках патристичної літератури пе-чатки „езуїтських колегій”. Мож-ливо, що то були книги з бібліотеки „Крем'янецького ліцею”, який розв’язано після польського Листо-падового повстання, а його бібліо-теку передано Київському універ-ситетові, який тоді основано. Мож-ливо також, що „патристична літе-ратура” (найправдоподібніше книж-ки латинською мовою, інкунабули) то були фонди Києво-Могилянсь-кої Академії. Але цікаво, чи після війни „патристична література” вернулася на своє місце — до Ки-ївського університету?

Святослав Перейма

ТВОРИ ПАМФІЛА ЮРКЕВИЧА

Протоієрей С. Ярмусь, лектор Ко-леджі св. Андрея в Вінніпегу, підго-товив книжку важніших творів за-бутого українського мислителя

Памфіла Юркевича, що жив і пра-цював у другій половині 19 ст. Він народився в 1827 р., 149 років тому, а наступного року пройде його пів-торасталіття від дня народження. Два роки тому минуло сто років від дня його смерті (1874).

Памфіл Юркевич походив з Пол-тавщини і вчився в Київській ду-ховній академії, колишній Київсь-кій академії, де після закінчення студій залишився викладачем фі-лософії. В 1860 однаке його забрали на катедру філософії в Московсь-кому університеті. З-під його руки вийшов пізніше відомий російський філософ Володимир Соловій.

Український філософ Юркевич залишив низку друкованих творів, писаних і виданих, очевидно, росій-ською мовою, бо інакше тоді дру-куватися було неможливо, тому ро-сійська історія філософії уважає його російським філософом, як і багато інших українських учених різних ділянок, які змущенні були працювати для імперії.

Юркевич був християнським фі-лософом і написав низку праць з християнської точки погляду. Їх варто перекласти українською мо-вою, радше, ніж перевіддавати ро-сійською мовою.

НОВЕ ВИДАННЯ „ГОМОНУ УКРАЇНИ”

Перший Козак в Америці

ІРИНИ ЛАВРІВСЬКОЇ. ОБРАЗКИ ЕДВАРДА КОЗАКА.

Прекрасне пригодницьке оповідання не лише для молоді, але й для старших. Ілюстрації поширяють уяву читача і доповнюють зміст цього видання, що привокує увагу від першої до останньої сторінки книжки. 220 сторінок, ціна \$7.00 в Америці й Канаді. В твердій обкладинці — один долар більше. При замовленні 5 примірників і більше даемо знижку.

ЕТИМОЛОГІЧНИЙ СЛІВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Укладав Василь Чапленко

Від укладача

Наголовок „Етимологічний слівник української мови” має в цьому разі тільки умовне значення, бо нижеподаний матеріял — це тільки схема побудови справжнього, повнообсяжного етимологічного словника української мови на основі адигейської теорії. Не такі вже в мене роки, щоб за таку „повнообсяжну” роботу братися. Та вона й не під силу одній людині без хоч би технічної допомоги інших. Можна було б тепер укласти хоч би невеличкий обсягом слівничок, якби визбирати всі етимології, наявні вже в моїх надрукованих і ненадрукованих статтях, але й на це в мене вже сил немає. Та ще й те треба сказати, що видання такої хоч би й невеличкої книжечки не знайшло б уже жодного збуту серед наших людей на чужині, оскільки й наші мовознавці та філологи взагалі не тільки не цікавляться моїм відкриттям, а ще й свідомо його саботують, як про це я писав у своїй кн. „Підстави адигейської теорії” (Мюнхен, 1971—1972 pp.) та в самооборонній репліці „Котрий із нас легко етимологізує?” що була надрукована в газетах.

Отже я й вирішив обмежитись покищо тільки оцим проблемним проектом побудови моого цілком нового в етимологічній науці слівника, подаючи на кожну літеру тільки декілька етимологій як прикладів. А новість його в тім, що я в кожній позиції даю не зіставлення різномовних слів, як це роблено й досі в усіх відомих мені етимологічних словниках індо-європейських мов, а аналізу утворення їх внаслідок злиття первісних субстратних слів у наші теперішні слова, визначаючи рештки тих даних слів як складники (а не корені, приrostки, нарости чи, загально кажучи, морфеми, які витворились пізніше) та походження семантики досліджуваних утворень. При цьому я даю тільки, сказати б, графічне уявлення про побудову цих утворень, без їх пояснень, бо ці пояснення такі складні, що їх не можна навіть стисло викласти у праці слівникового типу. Натомість я відсилаю фахових, компетентних читачів до моїх книжок та статей, де ці пояснення наявні в повному вигляді. А „звичайні” читачі мають вірити мені як науково-сум-

лінному укладачеві „на слово”, — як те чи те слово української мови склалося і що первісно чи й пізніше, аж до нашого часу включно, стало означати.

Для користування цим слівником треба мати на увазі мої певні умовні графічні засоби. Між окремими складниками в словах я ставлю розділку (дефіс), нововинклі в процесі злиття давніх слів у сучасні лексеми звуки я беру в квадратові дужки, а зниклі звуки — в круглі дужки. Ужиті в цих схемах літери „э” та „ы” означають адигейські редуковані голосні. Покликання на мої досліди я даю в оцих скороченнях:

Адм — „Адигейські мови — ключ до таємниць нашого субстрату”, Нью-Йорк, 1966 р.

Нэн — „Нові знадоби до етногенези слов'ян та інших народів”, Нью-Йорк, 1967 р.

Пат — „Підстави адигейської теорії”, Мюнхен, 1971-1972 pp. ЗНТШ, 34, Нью-Йорк, 1969 р.

ІГ — „Історія Гуцульщини”, т. I, Чікаго, 1975 р.

ВШл — „Визвольний шлях”, 5, 1975 р.

A

ант, ante, antai, істор.; а-н(э)-т(э), а-н(э)-т[а]-й; первісне значення цих утворень було „вусань” — „чуприндир”, „вусатий” — „чубатий”. ВШл. Можливо, що це була грецька калька слова „козак”.

Антон, Антін; первісне значення цього іменника було „чільний”, „шляхетний”, а воно походило від значення „чуприндир”, — таке значення мала чуприна в київського князя Святослава, як також у пізніших українських козаків.

Антополь, геогр.; значення — „Антове місто” (як „Константинополь” — „Константинове місто”).

B

бойко, етнонім, *Бойко, Байко, Буйко*, прізвища; б-[о,а,у]-й-ко; первісне значення цих утворень було „скотар”. ЗНТШ, ст. 44. *Бог*, геогр.; б[о]-г(ы); первісне значення — „порожиста”, „скеляста”. Пат, ст. 12.

бог, бога (наз. в.). *bîg*, реліг.; б[о,и]-г(э); первісне значення було „бугай” (в осетинській мові „бог” — бугай), а релігійного значення це слово набрало внаслідок обожнювання бугая як носія плодючості й скотарського багатства (звідси й „багато”, „багатство”; пор. західноукраїнське й російське „богатий”). ЗНТШ. (д.б.)

Ст. Радіон

БІБЛІОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКИХ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ В АВСТРАЛІЇ 1949 — 1974

Русальський Володимир. Після облоги міста; новелі. В-во „Світ”, Аделаїда, 1951, 63 ст.

„Комуунізм у діяспорі” (брюшур). Видання Української Інформаційної Служби в Аделаїді, Аделаїда, 1951, 64 ст.

Вакуленко, П. В джунглях Нової Гвінеї; нарис. В-во „Єдність”, Аделаїда, 1952, 78 ст.

Чуб, Дмитро. Це трапилося в Австралії; оповідання. „Українське в-во”, 1954, 64 ст.

„Союз Українок Австралії”; нарис. Вид. СУА, Сідней, 1953, 15 ст.

Рибчин, Іван. Павло Багачкій; біографічний нарис. В-во „Слово”, Сідней, 1953, 15 ст.

Сильвестер, архиеп. [Степан Гаєвський]. УАПЦ і партії на Батьківщині; нарис. В-во [не подане], Сідней, 1953, 16 ст.

Радіон, Степан. Новий похід; оповідання. В-во „Єдність”, Аделаїда, 1954, 60 ст.

Чуб, Дмитро. Вовчення; оповідання. В-во „Ластівка”, Аделаїда, 1954, 16 ст.

Стоцький, Іван. Потолочені хліба; коротенькі оповідання. В-во „Вільна думка”, Сідней, 1954, 64 ст.

Новий обрій; альманах ч. 1. В-во „Ластівка”, Аделаїда, 1954, 128 ст.

Охріменко, В. Уляна (верлібр). В-во „Комета”, Мелборн, 1954, 43 ст.

„Православний Молитовник”. Вид. Консисторія УАПЦ в Австралії, 1955, 32 ст.

Охріменко, В. Три сни; верлібр. В-во „Комета”, 1955, 47 ст.

Вакуленко, П. Весела кукабара; оповідання. В-во „Ластівка”, Аделаїда, 1955, 12 ст.

Охріменко, В. Удова; верлібр. В-во „Комета”, Мелборн, 1955, 31 ст.

Зибачинський, О. Свободарність; науковий нарис. В-во „На чжині”, (Сідней), 1955, 81 ст.

Радіон, Степан. Микола Береза; оповідання. В-во „Українська висилкова книгарня в Австралії”, Мелборн, 1965, 64 ст.

Лесный, Сергей [С. Парамонов]. Пересмотр основ истории Славян с 3 картами. [Накладом автора], Мелборн, 1956, 137 ст.

Сильвестер, архиеп. [Степан Гаєвський]. Іван Франко: Основні ознаки творчості; нарис. Видав Франківський комітет при СУОА, Мелборн, 1956, 16 ст.

„Життєпис Архиєпископа Сильвестра”; нарис. Вид. Консисторії УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії, Мелборн, 1956, 24 ст.

Онуфрієнко, Василь. Сталін у пеклі; поема. Вид. Б. Ігнатова, Мелборн, 1956, 64 ст.

- Далека, Лідія* [Галина Чорнобицька]. Легіт і бризи; поезії. В-во „Ластівка”, Аделаїда, 1957, 62 ст.
- Охріменко, В.* У тридцять не жонатий і в сорок не багатий”; п’еса. В-во „Комета”, Мелборн, 1957, 30 ст.
- Дейко, Марія.* Оля Перевізниківна; дит. п’еса. В-во „Ластівка”, Аделаїда, 1957, 40 ст.
- Сібо, В.* Літаючі самоцвіти; оповідання. В-во „Ластівка”, 1957, 64 ст.
- Пеленський, Евген.* Економіка дорожних робіт; студія. [англ. мовою]. Вид. Департамент Нової Південної Валії, Сідней, 1957, 250 ст.
- „На шляху до єдиної УАПЦ на чужині”; розвідка. Вид. Консисторії УАПЦ в Австралії, Сідней, 1957, 12 ст.
- Гаєвська-Денес, Лідія.* Казки та оповідання. Вид. Б. Ігнатова, Мелборн, 1958, 43 ст.
- Сильвестер, архиєп.* [Степан Гаєвський]. Берестейська үнія 1596; розвідка. Вид. автора, Мелборн, 1960, 15 ст.
- „Новий обрій”, альманах ч. 2. В-во „Ластівка”, Аделаїда, 1960, 239 ст.
- „Співи для хорів зі Служб Божих”. Вид. Української Автокефальної Православної Церкви в Австралії і Новій Зеландії, Мелборн, 1960, 32 ст.
- Сірко, Іванна.* Голос крові; роман. В-во „Ластівка”, Мелборн, 1961, 266 ст.
- Онуфрієнко, Василь.* Симон Петлюра; поема. Вид. Б. Ігнатова, Мелборн, 1961, 35 ст.
- Українці в Австралії*, збірник матеріалів до історії поселення українців в Австралії. Видання „Союзу Українських Організацій Австралії”, редакція НТША, Мелборн, 1966, 862 ст.
- „Новий обрій”, альманах ч. 3. В-во „Ластівка”, Аделаїда, 1967, 180 ст.
- Прашко, Іван,* єпископ. Воскресна Утреня. Вид. „Катедральної парафії УКЦеркви”, Мелборн, 1968, 32 ст.
- Гіммельрайх, Кость.* Політичні принципи І. П. Багряного; нарис. Видав Осередок УРДП в Мелборні, 1968, 27 ст.
- Human Courage and Dignity. World press on current events in Ukraine.* Federation of Ukrainian Associations in Australia, Melbourne, 1968, 60 р.
- Когут, Зоя.* Культурні арабески; поезія і проза [сатира]. В-во „Просвіта”, Мелборн, 1969, 122 ст.
- „У мандри”, збірник українських пісень для пластової молоді. Накладом Крайової Пластової Старшини, Мелборн-Аделаїда, Австралія, 1970, 168 ст.
- „Божественна Літургія” во святих нашого Йоана Золотоустого (Самоілки). Видання Апост. Екзархату для українців в Австралії, Новій Зеландії й Океанії, Мелборн, 1971, 58 ст.
- Федорко, Василь.* На чужині; автобіографічний нарис, 1920-1941. В-во [не подано]. Мелборн, 1972, 31 ст.
- „Програми навчання, затверджені 6-тим Українським З’їз-

дом 1971 р.” Вид. Українська Центральна Шкільна Рада в Австралії, Аделаїда [1973], 63 ст.

“Ukraine – a Christian Nation” (Booklet). Ed. by the Ukrainian Catholic Eucharistic Committee in Australia, Melbourne, 1973.

Лазорський, Микола. Світлотіні; (Збірка історичних нарисів, оповідань, статтей, спогадів), 1949-1969. Вид. Об'єднання Українських Письменників „Слово”, Австралійська Філія, Мелбурн, 1973, 400 ст.

Отець Igor [Шпитковський]. Подорож до 5 островів-крайн; нотатки з подорожі. Видання „Вістей з Квінсленду”, Брізben, Австралія, 1973, 33 ст.

Шпитковський, Igor. Українці в Папуа, Новій Гвінеї, вра жіння з пойздок до Папуа, Нової Гвінеї. Видання „Вістей з Квінсленду”, Брізben, Австралія, 1973, 25 ст.

„Новий обрій”; ч. 5, альманах. Література, мистецтво, культурне життя. В-во „Ластівка”, Мелбурн, 1974, 272 ст.

Оріон, Ярослав [Роман Драган]. Містерії як база християнства; [дослідження]. Вид-ня автора, [Сидней, 1974], 22 ст.

Оріон, Ярослав [Роман Драган]. Книга Книг (Біблія старого заповіту); [дослідження].

Вид-ня автора, [Сидней, 1974], 48 ст.

Оріон, Я. [т. с.]. Біблійна легендарність [дослідження]. Видання ацтора, [Сидней, 1974], 43 ст.

Оріон Я. [т. с.] Новий заповіт [дослідження]. Вид-ня автора, [Сидней, 1974], 52 ст.

Оріон, Ярослав [т. с.]. Моральність [дослідження]. Вид. автора. [Сидней, 1974]. 66 ст.

Оріон, Ярослав [т. с.]. Контроверсійний Ісус [дослідження]. Вид-ня автора, [Сидней, 1974], 84 ст.

Оріон, Ярослав [т. с.]. Віра і розум [дослідження]. Вид-ня автора, [Сидней, 1974], 85 ст.

Оріон, Ярослав [т. с.]. Сліпий кут. (Критика християнства) [дослідження]. Вид-ня автора, [Сидней, 1974], 123 ст.

Оріон, Ярослав [т. с.]. Смерть і безсмертя [дослідження]. Видання автора, [Сидней, 1974], 58 ст.

Оріон, Ярослав [т. с.]. Слідами історії. (Історія християнства) [дослідження]. Вид. автора [Сидней, 1974], 139 ст.

Оріон, Ярослав [т. с.]. Еволюція [дослідження]. Вид-ня автора, [Сидней, 1974], 39 ст.

Оріон, Ярослав [т. с.]. Релігії світу [дослідження]. Вид-ня автора [Сидней, 1974], 71 ст.

НАДІСЛАНІ КНИЖКИ

Американське чудо. Альманах Українського народного союзу 1976. У 200-річчя американської незалежності і 100-річчя українського поселення в Америці. Річник 66-ий. В-во „Свобода”, Джерзі Сіті [1975], 281 ст.

Бабай. Каруселя віршів; лірика, сатира, гротеск, придібашки, балляндраси, словокрутки, присіканки та чиста правда. Літ. редактор — С. Гординський, ілюстрації, обкладинка, шарж Е. Козака. В-во „Сучасність”, 1976, 239 ст. (м. 8°).

Вісті із Сарселю; неперіодичний бюллетень Акції — С, ч. 17. Париж, листопад 1975, 63 ст. (м. 8°).

Дибко, Ірина. На крилах дум; поезії. В-во Ю. Середяка, Бу. Айрес, 1974, 92 ст. (м. 8°).

Дибко, Ірина. По стежинах душі; поезії. Вступне слово В. Лева. В-во Ю. Середяка, Бу. Айрес, 1976, 115 ст. (м. 8°).

Дмитрик Іван. У лісах Лемківщини; спомини вояка УПА, В-во „Сучасність”, 1976, 303 ст. (м. 8°).

Богдан Казанівський. Шляхом легенд; спомин. Укр. видавнича спілка, Лондон, 1975, 292 ст. (м. 8°).

Ковалів Пантелеймон. Український правопис. Вид-ня НТШ в Нью-Йорку, Н.Й., 1976, 96 ст.

Лавренко Михайло. Арсенал; лицедійство на 4 дії із 16-ма

відмінами. В-во „Рідний край”, Н. Йорк, 1976, 139 ст. (8°).

Лисак Леся. Замок на вулиці Мейн; оповідання. В-во „Гомін України”, Торонто, 1976, 186 ст. (8°).

Манило-Днітряк Іван. Феномен; поезії, гуморески, епіграми, байки, дружні жарти [Вид-во не подане] Нью Йорк, 1976, 96 ст. (м. 8°).

Онуфрієнко Василь. Земля незабутня; поезії. В-во „Прогресів”, Сідней, Мельбурн, 1976, 95 ст. (8°).

Палий Микола М. Марі, Марі; повість про підкошене життя. Видання Т-ва „Збруч”, Віденсь (Австрія), 1976, 16 ст. (8°).

„Пером і словом” (Іван Овечко у дзеркалі 25-річної діяльності за океаном) 1950-1975. Бібліографія, відгуки, рецензії. Комітет срібного ювілею діяльності Івана Овечка, Лос Анджелес (Каліфорнія, 1975, 291 ст. (8°).

Семененко Олександер. Харків, Харків... [спомини]. Б-ка „Прологу” и „Сучасності” ч. 108, В-во „Сучасність”, [Мюнхен], 1976, 239 ст. (м. 8°).

Стругинська Марія [В. Марська]. Далеке зблизька; [спомини, записки]. Вид-во „Тризуб”, Вініпег, 1975, 246 ст. (8°).

Терем ч. 5, грудень, 1975. Проблеми української культури. Нації мистці на чужині. Видає Інститут української культури. Головний редактор Юрій Тис-Крохмалюк. Асистент Ліда Тарнавська [Видання присвя-

чене творчості Якова Гніздовського].

Федоренко, Євген В. Стилеві шукання Михайла Коцюбинського; [дослідження]. Б-ка українознавства, А НТШ, т. 44. В-во „Молода Україна”, Н. Йорк, 1975, 57 ст. (в. 16°).

Федчук, Богдан Б. У світі загадок-розваг; п'ятнадцята збірка. Вид. Об'єднання українських педагогів у Канаді, Торонто, 1976, 62 ст. (8°).

Цибрієвський Роман А., Тесля Іван. Українці в ЗСА й Канаді ідентифіковані переписами населення. Український Соціологічний інститут, Серія Статистична, Н. Й., 1975, 31 ст. (м. 8°).

Чапленко Василь. Мовна політика більшовиків [без вид-ва], Нью-Йорк, 1976, 95 ст. (16°).

Чапленко Василь. Мої вірші. [Без вид-ва, заголовного листка і без року], Матафан, Н. Джерзі [1974], 32 ст. (м. 8°) [машинописно-офсетна техніка].

Чопик Д. А. Системи фонем СУЛМ та деякі проблеми з фонологією. Вид. УВУ, Мюнхен, 1976, 148 ст. (8°). На правах рукопису.

Чопик Д. А. Навчання мови. Вид. УВУ, Мюнхен, 1976, 72 ст. (8°). На правах рукопису.

Шанковський Ігор. Літературні монологи до тих, хто хоче міркувати (Есей третій). Відбитка із журналу „Визвольний шлях” кн. 4 (337) за 1976 р.

Шанковський Ігор. Симо-

ненко; семантична студія. Вид. СУБ, Лондон, 1975, 143 ст. (8°).

Янів Володимир. Життя ([поеzii], Ілюстрації Галини Мазепи, портрет автора — Л. Гуцалюка. Вид. ОУП „Слово”, Париж, 1975, 119 ст. (м. 8°).

Ярославська Дарія. Папороть цвіте; повість [В-во не подане, Мейплвуд, Н. Дж.] 1976, 243 ст. (м. 8°).

Boyko-Blochyn Jurij. Schriftenverzeichnis 1930-1975. Anlässlich der Ausstellung in der Universitätsbibliothek zusammengestellt von Miroslaw Antochy. München, Universitätsbibliothek, 1975, 26 ст. (8°).

,Hryhorij Savych Skovoroda” (1722-1774). Ukrainische Freie Universität. Reihe: Monographien, Band 22, München, 1975, 45 S. (8°).

Canadian Ethnic Studies, vol. V, No. 1-2. The University of Calgary, The Research Centre for Canadian Ethnic Studies and The Canadian Ethnic Studies Ass'n. Calgary, Alberta, Canada [1976] 426 pp. (4°).

Alexandra Chernenko. The Birth of a New Spiritual Awareness [історія про поета Григорія Чубая та переклад Д. Струка його поезій]. Canadian Slavonic Papers, vol. XVI, No. 1, 1974. 73-98 pp. (м. 8°).

L'OISEAU DE FEU (poems choisis par Yar Slavutych, Traduit et adopté par Rene Coulet du Gard. Edition des Deux Mondes et Slavuta Publishers, Edmonton, Alberta, Canada. 1976, 50 р. (м. 8°).

Mitteilungen Nr. 12. Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der ukrainischen Wissenschaften e. V., München, 1975, 136 S. (8°).

Mosaic of Winnipeg Street Names. Compiled by J. B. Rudnytskyj, Published by the Canadian Institute of Onomastic Sciences. The University of Manitoba, 1974, 333 pp. (8°).

Onomastica Canadiana 1974-1975. Edited by Ol'ha Woycenko. *Onomastica.* Founded by J. B. Rudnytskyj. No. 50. Canadian Institute of Onomastic Sciences/Institut Canadien des Sciences Onomastiques. Winnipeg, 1976, 23 pp. (8°).

Pritsak Omeljan. The Origin of Rus'; An Inaugural Lecture, October 24, 1975. Harvard Ukrainian Research Institute Occasional Papers, Cambridge, Mass., 1976, 28 p. (8°).

Prokopiw Oryśia, Univ. of Calgary. An Introduction to Lesya Ukrayinka. The Ukrainian Women's Ass'n of Canada Olha Basarab Branch, Calgary, Alberta, 1971, [16 ct.] M. 8°).

Scripta Manent... A Bio-bibliography of J. B. Rudnyckyj, I. Published by Students and Friends on the occasion of his 65th Anniversary. Winnipeg, 1975, 236 pp. (8°).

The Ukrainians in America 1608-1975. A Chronology and Fact Book Compiled and edited by Vladimir Wertsman. Ethnic Chronology Series Number 25. Oceana Publications, Inc. Dobbs Ferry, New York, 1976, 140 p. (M. 8°).

Ukrainian Poetry in Canada; A Historical Account by Yar Slavutych. Reprinted from Ukrainians in Alberta (1975). Ukrainian Pioneers' Ass'n of Alberta, 9543-110 Ave., Edmonton, Alberta. pp. 229-245.

UKRAINICA in the Harvard University Library. Vol. 1, Part 2. Reference Aids. A Preliminary Report with some Materials Towards a Catalogue. Edward Kasinec and Michal Lesiow. Harvard Ukrainian Research Institute Reference Library. Cambridge, Mass. 1975, 104 pp. (4°).

An exhibit of books on

Dissent in the Soviet Union and Eastern Europe

September 10—November 10, 1976.

was held at the Robarts Library, University of Toronto

A bibliography listing the 197 books displayed is available by writing to:

Mrs. M. Stevens
Slavic Book Selector
Department of Book Selection
University of Toronto Library
Toronto Canada M5S 1A5

У ВИД-ВІ КИЇВ

можна замовляти деякі нові книжки:

I. Лаврівська. Перший козак в Америці; повість для молоді. Видав „Гомін України”, 1975, 225 ст.	\$7.00
в твердій оправі	8.00
Ю. Радзикевич. Лупулові скарби; повість з козацьких часів, для молоді і старших. Вид. „Дніпрова хвиля”, 1975, в твердій оправі	8.50
Б. Романенчук. Бібліографія видань української літератури у вільному світі за 1945-1970 рр. Вид. КИЇВ, 1974, 96 ст.	5.00
Б. Романенчук. Азбуковник; енциклопедія української літератури. Вид-во КИЇВ, 1-ий том, 1969, 475 ст.	14.00
2-ий т., 1973, 536 ст.,	20.00
для переплатників УК 16.00. Обидва томи за знижкою	32.00

В нашому вид-ві можете замовляти й такі книжки:

Михайло Коцюбинський. Твори в семи томах, Київ, 1975 вийшли вже всі томи).

Леся Українка. Зібрання творів у 12-ти томах, Київ, 1975, вийшли два перші томи.

Агатангел Кримський. Твори в п'яти томах, Київ, 1972, (вийшли всі томи).

Словник української мови АН в десяти томах (вийшло 6 томів).

ЗАКЛИК ДО ВИДАВЦІВ І ВИДАВНИЦТВ:

Просимо всіх українських видавців і видавництва надсилати нам свої видання для реєстрації в журналі, бо нам часто надсилають рецензії на книжки, яких у нас немає, а на такі книжки неможливо містити рецензії, коли вони в нас не занотовані. Разом з книжками просимо подавати й ціни, які ми, на бажання читачів, будемо при записі відмічувати.

Редакція УК
